

2 0 1 0

МАТЕРІАЛИ
III НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
28, 29 жовтня

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА
МАЙСТРИ АРХІТЕКТУРИ:
МЕТОД І СТИЛЬ

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

ЗМІСТ

Кашенко О.В.	Передмова. Архітектурна творчість, майстер, архітектурна освіта
Бачинська Л.Г.	В.І. Єжов – вчений, педагог, архітектор
Василенко Л.Г.	Педагог, архітектор, науковець – В.В. Чепелик
Веселова Е.А.	Архитектурно-строительное образование в условиях введения федеральных государственных образовательных стандартов
Ермоленко Е.В.	Венсан Кальбо: архитектура будущего или новые архитектурные утопии?
Єжова О.І.	Основи авторської методики проектування підземних автомобільних стоянок
Єксарьова Н.М., Єксарьов В.А., Перлофф М.	Спільна інтегрована методика підготовки студентів
Зуєва П.П.	Взгляды архитектора Ф.Л. Райта на образование и его философия
Іваночко У.І., Лінда С.М	Теоретичні проблеми викладання дисципліни «Типологія будівель і споруд» в Інституті архітектури Національного університету «Львівська політехніка»
Івашко Ю.В.	Методика викладання Віктора Орта і її значення для архітектури «неомодерну»
Іносова Т.Ю.	Школа архітектурно-художнього формотворення ХХ ст.
Кашенко Т.О.	Про формування освітньо-професійних програм з енергоефективності в архітектурі
Колодрубська О.І.	Використання творчих здобутків архітекторів ХХ ст. при підготовці сучасних архітекторів у вищій школі
Коновалова Н.А.	Управляя мыслью и чувством. Архитектура Тадао Андо
Конопльова О.В.	Побудова художньо-композиційної програми як основа творчого пошуку в навчальному процесі архітектора
Коротун І.В.	Творчість архітектора Йозефа Главки в Чернівцях

Крушельницький Р.О.	Методичні проблеми проектування спортивних та фізкультурно-оздоровчих будівель і споруд у курсових та дипломних роботах
Лінда С.М.	Формування поняття стилю у сучасній підготовці майбутніх архітекторів (на прикладі дисципліни «Стилістика історичного та сучасного інтер'єру» Інституту архітектури НУ «ЛП»)
Мазур Т.М., Король Є.І.	Науково-дослідницька робота з теми курсового проекту «Рекреаційне селище»
Пікущенко О.Л.	Формування нової архітектурної школи України. Відкриття кафедри будівництва і архітектури при Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича
Плоский В.О., Гетун Г.В.	Підготовка навчально-методичних видань на кафедрі архітектурних конструкцій КНУБА
Ушаков Г.Н.	Методичні підходи сучасних майстрів біоморфізму
Ушакова О.	Гендерний аспект архітектурного образования в России в конце XIX – нач. XX веков
Федченко О.В.	Застосування партисипаційних методів проектування у навчальному процесі
Чередіна І.С.	Мастера советской архитектуры и учебный процесс. К истории вопроса
Чернявський В.Г.	Авторська методика викладання навчальної дисципліни «Синтез мистецтв» для архітекторів і дизайнерів
Шебек Н.М.	Методологічні засади фахової підготовки дизайнерів архітектурного середовища в КНУБА
Шевцова Г.В.	Авторська методика викладання історії японської архітектури і мистецтва

Передмова

АРХІТЕКТУРНА ТВОРЧІСТЬ, МАЙСТЕР, АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА

«...Архітектор майбутнього пропонує в своїх творах невідомий конструктивний вираз духовних і матеріальних потреб людського буття, оновлюючи тим самим людський дух, замість того, щоб повторювати думки і дії минулих епох. Він буде діяти як координуючий організатор найширшого досвіду, як людина, яка, виходячи з суспільних концепцій життя, приходять до синтезу думки і відчуття, до гармонії мети і форми».

*Вальтер Гропіус
План виховання архітектора*

Метою нашої конференції є розвиток дискусії щодо пошуку нового змісту і форм сучасної архітектурної освіти, ролі особистості в творчому процесі.

Існуючі стандарти освіти, а за ними і сам зміст і форма архітектурної освіти об'єктивно потребує критичного аналізу, відбору, удосконалення. Минулий етап характеризувався частою зміною концептуальних позицій, непропорційним захопленням формою по відношенню до змісту освіти. Останні огляди-конкурси дипломних робіт свідчать про зародження оригінальних методик в архітектурній освіті в регіональних школах, що є основою для дискусій і узагальнень.

Світовий досвід свідчить про тенденцію до інтеграції навчальної, професійної, науково-творчої, соціальної функцій університетської архітектурної освіти при диверсифікації методів організації творчо-навчального процесу з органічним переходом від ретроспективного експонуючого методу передачі знань до продуктивного інтегрального. Формування особистості архітектора відбувається на принципах професійної архітектурної етики.

Потребує дослідження бінарність просторів архітектурної освіти і творчої практичної діяльності, їх взаємопроникнення, співвідношення в навчальному процесі типових (традиційних) і авторських (новаторських) методик.

Каталізатором континуального процесу становлення архітектора–творця є особистість майстра архітектури – професіонала, науковця, педагога. Персоналізовані методики мають стати органічною складовою освітньо-професійних програм вищої архітектурної освіти.

*З повагою,
декан архітектурного факультету КНУБА,
заслужений працівник освіти України, професор*

Кашенко О.В.

Предисловие

АРХИТЕКТУРНОЕ ТВОРЧЕСТВО, МАСТЕР, АРХИТЕКТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

«...Архитектор будущего даст в своих произведениях неподдельное конструктивное выражение духовным и материальным потребностям человеческой жизни, обновляя тем самым человеческий дух, вместо того чтобы повторять мысли и действия прошлых эпох. Он будет действовать как координирующий организатор широчайшего опыта, как человек, который, исходя из общественных концепций жизни, приходит к синтезу мысли и чувства, к гармонии цели и формы».

*Вальтер Гропиус
План воспитания архитектора*

Цель нашей конференции – развитие дискуссии о поиске нового содержания и форм современного архитектурного образования, роли личности в творческом процессе.

Существующие стандарты образования, а вместе с тем и само содержание и форма архитектурного образования объективно требуют критического анализа, отбора, совершенствования. Предыдущий этап характеризовался частой сменой концептуальных позиций, непропорциональным увлечением формой по отношению к содержанию образования. Последние смотры-конкурсы дипломных работ свидетельствуют о зарождении оригинальных методик в архитектурном образовании в региональных школах, что дает повод для дискуссий и обобщений.

Мировой опыт свидетельствует о тенденции к интеграции учебной, профессиональной, научно-творческой, социальной функции университетского образования при диверсификации методов организации творческо-учебного процесса с органическим переходом от ретроспективного экспонирующего метода передачи знаний к продуктивному интегральному. Формирование личности архитектора происходит на принципах профессиональной архитектурной этики.

Требуется исследования бинарность пространств архитектурного образования и творческой практической деятельности, их взаимопроникновения, взаимоотношения в учебном процессе типовых (традиционных) и авторских (новаторских) методик.

Катализатором континуального процесса становления архитектора-творца является личность мастера архитектуры – профессионала, ученого, педагога. Персонализированные методики должны стать органичной составляющей образовательно-профессиональных программ высшего архитектурного образования.

С уважением,

декан архитектурного факультета КНУСА,

заслуженный работник образования Украины, профессор

Кащенко А.В.

Л.Г. Бачинська,
*кандидат архітектури, професор Київського національного
університету будівництва і архітектури*

В.І.ЄЖОВ – ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ, АРХІТЕКТОР

Пішов з життя Валентин Іванович, який ще недавно сонячно посміхався, протягуючи руку під час зустрічі.

...Він прийшов до нас на кафедру основ архітектури у вже складений колектив, що жив в традиціях, сформованих при колишньому завідувачеві докторі архітектури професорі В.В.Савченку. Манера спілкування з нами у Валентина Івановича відрізнялася від академізму бувшого керівника. В ньому відчувалася чіпкість проектувальника; тривалий час наш колектив він називав «відділ», «сектор». Валентин Іванович прийшов до нас у 1987 році з високих посад: директора НДІПА, головного архітектора м. Києва, але за духом своїм, як в молодості, залишався архітектором-проектувальником, захопленим черговим творчим завданням, що заохочував у цікаву для нього справу усіх, хто був поряд.

Валентин Іванович, не дуже розуміючи особливості методизму академічної школи вищої освіти, ринув виховувати студентів і викладачів за принципом «Працюй, як я!», одночасно сприймаючи на себе усю відповідальність за діяння кожного члена колективу. Сам особисто був присутнім на лекціях кожного колеги, не доручаючи ці регулярні перевірки, що вимагали «згори», нікому іншому. Особисто сам очолював роботу майстерні, що випускала фахівців та магістрів, і, пояснюючи студентам путь вирішення творчого завдання, витончено накидав олівцем, ручкою, фломастером ескіз майбутнього вирішення у його авторській уяві. Валентин Іванович стійко притримувався думки, що усякий випускник архітектурного ВНЗ, мусить бути першокласним архітектором-проектувальником, здатним у будь-якому проектному вирішенні розкрити свій творчий потенціал. І саме йому зобов'язаний архітектурний факультет КНУБА (та й інші в Україні) тим, що магістри-архітектори вивчають весь комплекс спецдисциплін разом з фахівцями, засвоюють власну програму не паралельно зі спеціалістами, як на інших факультетах, а в доповнення до програми підготовки фахівців, що більша частина тем випускних робіт магістрів має прикладне спрямування і, крім розвиненої наукової частини, містить проектне вирішення як наслідок впровадження основних наукових висновків і рекомендацій.

В.І.Єжов був майстром постановлення і вирішення проблем архітектурно-просторової організації найважливіших, скоріше, навіть, значних, парадних,

частин міста Києва, котрі під його керівництвом (під його наглядом) розбирали студенти у своїх дипломних роботах. Це – забудова бровки Правого берега Дніпра, формування Лівобережного центру, ансамблі площ Московської, Ленінградської, Перемоги і багатьох інших, реконструкція забудови Пейзажної алеї, основних магістралей – 40-річчя Жовтня, Возз'єднання, Русанівської набережної, ансамбль забудови Володимирської вулиці тощо. Опрацювання єдиної проблеми, проектів споруд, що повинні врешті-решт стати єдиним ансамблем забудови, сприяла набуттю студентами навичок колективного проектування, що так важко дається учням і так необхідно під час виховання майбутніх проектувальників. Теми дипломних робіт часто визначали прийдешній напрямок наукових пошуків випускників під час навчання в аспірантурі, і сама дипломна робота ставала першим об'єктом у череді наступних експериментальних проектів з впровадження наукових положень. Невдачі під час захисту дипломних проектів не надто активних студентів Валентин Іванович сприймав як свої власні недоліки і кидався публічно захищати студента, а не проект, звинувачуючи себе у недопрацюванні (інколи аналогічна ситуація виникала і під час захисту пошукувачів). У ньому явно проглядалися глибока відповідальність за кожного підлеглого на рівні батьківського опікування. Тих, хто обирав наукову стежу, Валентин Іванович підтримував у їх виборі, методично чітко орієнтуючи їх етапами виконання дисертації, угледівши її відразу цілком, і квапив, підштовхував до завершення, не випускаючи зі зони своєї уваги кожного. Перед успішними учнями В.І.Єжов ставив і кар'єрні цілі, усіляко спонукаючи підвищення рівня знань: спочатку для випускників аспірантура, потім – докторантура. Молоді члени кафедри основ архітектури – кандидати наук, доценти – при його уговорах, поясненнях, підтримці втягувалися у роботу над докторськими дисертаціями.

Будучи яскравою величиною в українському та закордонному архітектурному світі – в науці, у проектуванні, у сферах архітектурного керівництва і освіти, – справжнім майстром радянського і пострадянського періодів, В.І.Єжов залишався демократичним, скромним, дружелюбним, любив свій колектив кафедри, численних друзів, молодь, завжди був розкритий на спілкування із соратниками, однодумцями, колегами, учнями. Весь його образ – живого, діяльного, що привітливо посміхався, – привертав до себе і притягував оточуючих, налаштовуючи на серйозні розмови і справи у галузі архітектури. Він прожив у клопотах і радощах щасливе, різнобічне життя і поєднав в собі все, чим одарував його Бог, – таланти керівника і організатора, науковця, проектувальника і художника, вчителя, друга і сім'янина – в одну яскраву долю, котра для усіх нас слугує яскравим і незабутнім прикладом!

Л.Г. Василенко,
*кандидат архітектури, доцент Київського національного
університету будівництва і архітектури*

ПЕДАГОГ, АРХІТЕКТОР, НАУКОВЕЦЬ – В.В.ЧЕПЕЛИК

Доповідь присвячена науково-педагогічній діяльності архітектора, професора Київського національного університету будівництва і архітектури Віктора Васильовича Чепелика (1927-1999), який, починаючи з 50-х років минулого століття займав провідне місце в архітектурній школі. Своєю науково-педагогічною діяльністю він продовжував традиції підготовки архітектурних кадрів, започатковані педагогами старшого покоління: О.Вербицьким, Я.Штейнбергом, В.Кричевським.

Знаний як педагог, вчений (дійсний член Української Академії архітектури, почесний доктор НДІТІАМ). Його подвижницька науково-педагогічна діяльність – різнобічна, захоплює своєю ґрунтовністю, уважністю до студентів і любов'ю до пізнання.

Особливість педагогічної діяльності В.В.Чепелика – це поєднання різнобічних та глибоко продуманих методик щодо викладання курсів лекцій: «Вступ до архітектури», «Архітектурне проектування», «Основи архітектурної композиції», «Історія архітектури Середньовіччя і Нового часу». З 1988 року за його ініціативою на архітектурному факультеті нашого університету почалося викладання курсу «Історії української архітектури». Ним розроблялися програми до зазначених курсів, в яких з усією повнотою охоплювався великий масив матеріалу, що складав зміст лекцій. Строго було враховано при цьому обмежену кількість академічних годин.

З великим захопленням студенти слухали його курс лекцій «Західна архітектура початку ХХ століття». Запропоновані «Програми-завдання», «Програми і методичні завдання» до курсових робіт, учбові плани навчальних посібників точно орієнтували студентів до засвоєння матеріалу і виконання ними графічних робіт.

Підготовка аспірантів, наукових кадрів для архітектурної школи була невід'ємною часткою його наукової діяльності. Розроблена В.В.Чепеликом схема підготовки науковців передбачала певну етапність: участь НТК, ґрунтовний збір матеріалу для визначення теми майбутньої наукової теми, натурне обстеження, архівні розвідки, визначення об'єкта дослідження, вміння логічно проводити лінію аналітичного дослідження.

В доповіді зазначено, що наукові статті, історичні матеріали В.В.Чепелика, присвячені творчості архітекторів: В.Кричевського, В.Троценка,

О.Вербицького, діячів: І.Яворницького, О.Сластіона, М.Самокіша та багатьох інших митців надихали його до ще більшої праці, глибокого вивчення особливостей їх творчості.

З великою шанобливістю В.В.Чепелик ставився до вивчення пам'яток українського архітектурного стилю (модерн) в Києві, Полтаві, Дніпропетровську, Одесі, Львові та інших містах України.

Доробок вченого складають наукові праці, посібники, дисертаційні роботи його учнів, педагогічна праця, малюнки, проекти, які є зразком великої працездатності і розуміння важливості вивчення історичної спадщини свого краю.

Е.А. Веселова,

кандидат педагогических наук, руководитель сектора научно-методического отдела Управления по учебной и научно-методической работе, доцент ННГАСУ (Санкт-Петербург)

АРХИТЕКТУРНО-СТРОИТЕЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В УСЛОВИЯХ ВВЕДЕНИЯ ФЕДЕРАЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ

Введение стандартов нового поколения – федеральных государственных образовательных стандартов (ФГОС) – требует модернизации традиционной педагогической системы высшего профессионального образования, предусматривающей организационную и учебно-методическую перестройку учебного процесса, а также внедрение новых образовательных технологий.

Некоторые основополагающие элементы ФГОС: компетентностный подход к ожидаемым результатам высшего образования; модульно-рейтинговая организация образовательного процесса; представление трудоемкости в зачетных единицах; увеличение объема и роли самостоятельной работы студента; широкое использование активных и интерактивных форм занятий; создание адекватных новым подходам фондов оценочных средств.

Сущность компетентностного подхода подробно освещена в работах В.И. Байденко, И.Г. Галяминой и И.А. Зимней. В рамках компетентностной модели построения учебного процесса результаты обучения (компетенции) выступают на первое место, а содержание обучения на второе.

Одним из основных инструментов планирования и контроля результата заданным целям (компетенциям) в подготовке студента является обязательное построение структурно-логической схемы всех составляющих учебного плана. Она отражает логические связи между дисциплинами, практиками и другими

видами работы студента, определяющие последовательность их расположения в пространственно-временной структуре учебного плана.

В частности, реализация данного подхода позволяет удалить дисциплины, не работающие на общие цели, добавить недостающие блоки (дисциплины, дидактические единицы), скорректировать содержание отдельных дисциплин, объединить дисциплины, установить правильную логическую последовательность изучения и междисциплинарные связи. Вопросам выявления логических связей учебного материала посвящены работы А.М. Сохора.

Структурно-логическая схема отражает содержательно-связанные элементы учебного плана и позволяет реализовать образовательный процесс в модульном формате. Модульное структурирование учебного материала рассматривается в работах П. Юцявичене.

Модульный формат подразумевает, что учебный план будет состоять из блоков-модулей, выстраиваемых в различном порядке, образуя индивидуальные траектории обучения. При этом, каждый модуль представляет собой совокупность учебных дисциплин, практик, и т. п., ответственных за формирование определенной компетенции (компетенций) и сопровождается контролем знаний и умений студента на выходе.

Полностью разработанный в соответствии с принципами ФГОС учебный план должен иметь модульную структуру.

По степени обязательности и последовательности усвоения содержания учебный план в системе зачетных единиц должен включать три группы дисциплин: а) группа дисциплин, изучаемых обязательно и строго последовательно во времени; б) группа дисциплин, изучаемых обязательно, но, возможно, не последовательно; в) дисциплины, которые студент изучает по своему выбору.

При расчетах учебного плана в зачетных единицах необходимо исходить из следующего:

- одна зачетная единица соответствует 36 академическим часам общей трудоемкости;
- максимальный объем учебной нагрузки студента в неделю составляет 54 академических часа, то есть 1,5 зачетной единицы;
- зачет по дисциплине и трудоемкость курсовых проектов (работ) входят в общую трудоемкость дисциплины в зачетных единицах;
- одна неделя практики выражается 1,5 зачетной единицы;
- один семестровый экзамен выражается одной зачетной единицей (три дня подготовки и один день на экзамен);

– трудоемкость итоговой аттестации рассчитывается исходя из количества отведенных на нее недель: одна неделя соответствует 1,5 зачетной единицы;

– суммарная трудоемкость по очной форме обучения за учебный год должна составлять 60 зачетных единиц.

Такой подход (компетенции → структурно-логическая схема → учебный план) к построению основного содержания архитектурно-строительного образования позволит реализовать заявленные вузом цели формирования у выпускников компетенций, соответствующих установленным требованиям к результатам образования.

Е.В. Ермоленко,

*Преподаватель Московского архитектурного института
(Государственной академии)*

ВЕНСАН КАЛЬБО: АРХИТЕКТУРА БУДУЩЕГО ИЛИ НОВЫЕ АРХИТЕКТУРНЫЕ УТОПИИ?

Ни для кого не секрет, что современный мир оказался перед лицом серьезнейших, глобальных катастроф: необратимое загрязнение окружающей среды, распространение ядерного оружия, нехватка энергетических ресурсов и питьевой воды, демографическое «старение» планеты, а также всемирное потепление и его последствия – ураганы и цунами, наводнения и засуха. Человечеству в будущем придется решать эти проблемы, или же, что вероятнее, учиться жить в новых для него условиях.

Архитектура во все времена являлась своеобразным «зеркалом», отражающим социальные, экономические и общекультурные веяния, и сегодня также можно увидеть первые шаги к созданию нового жизненного пространства, среды, приспособленной для жизни в «других» условиях.

Возможно, речь идет об очередных архитектурных утопиях, но, возможно, мы действительно стоим на пороге нового этапа развития жизни планеты, и новые архитектурные формы предвещают эти изменения.

Один из «борцов» за спасение человечества через архитектуру – бельгиец Венсан Кальбо (Vincent Callebaut). Молодой успешный архитектор сегодня является «проповедником» новых взаимоотношений человека и здания, и несмотря на то, что бионическая архитектура уже многие годы занимает важное значение, можно с уверенностью утверждать, что Кальбо сделал ее максимально интересной и привлекательной для учащихся архитектурных факультетов, студентов и практикующих мастеров. Его лекции и семинары

пользуются успехом, 6 проектов были удостоены престижных архитектурных наград.

Кальбо дает формулу создания своей архитектуры: биотехнологии + новые информационные и коммуникационные технологии. Беря за основу ту или иную природную «живую» форму, Кальбо синтезирует ее в архитектурные конструкции, создавая метафорическую биоархитектуру. Его башни – стрекозы с вертикально поставленными фермами (Dragonfly), или проекты плавучих островов в форме кувшинки – знаменитый Лилипад (Lilyrad), корабль-кит Физалия (Physalia) или же здания в виде морских водорослей (The perfumed jungle) – все эти проекты можно было бы смело обозначить понятием архитектурная утопия, если бы не одно неоспоримое их достоинство. Кальбо во всех своих проектах разрабатывает концепции «Экополиса» будущего, беря в основу только передовые технологии. Энергия солнца, воды и ветра, использование титановых конструкций, нового топлива (биоводород), максимально возможное озеленение территории – лишь часть средств в арсенале архитектора. Новейшие термо- и изоляционные материалы, точный компьютерный расчет и самые новые технологии – только благодаря этому проекты Венсана Кальбо сегодня не вызывают усмешек. Модное слово sustainable уже многие годы не сходит со страниц архитектурных журналов и книг, и «жизнеспособность» зданий определяется как раз новейшими технологиями.

Разумеется, эта архитектура требует колоссальных средств, вложений, умений и, главное, желания это строить, но ведь прошло совсем мало лет с тех пор, как перемещение «коридора» из горизонтали в вертикаль создало «чудо» - небоскреб. В XIX веке не было ни материалов, ни конструкций, позволяющих строить такие здания, а сегодня известная «Открывашка» в Шанхае, высотой 492 м, уже не самое высокое здание в мире...

Архитектура у Кальбо – это, если перефразировать известную фразу, «застывшая природа», или же новый этап в эволюции природной среды. Особенностью его проектов является также полное отсутствие заимствований стилей прошлых лет – там, где современные мастера работают на смешение направлений или создании новых «антистилей», Кальбо работает с окружающим миром, воображая архитектуру из цветов и растений, рыб или мелкоклеточных. Своеобразная поэтика, возможно, даже романтика, но, базирующаяся на реальных достижениях научно-технического прогресса.

В. Кальбо является постоянным участником международных выставок, только за текущий год его работы представлялись шесть раз – от Китая до Германии и от Франции до Люксембурга. Он автор двух монографий, множества статей в периодических изданиях. На сегодняшний день его

портфоліо налічує більше 30 «зелених» проектів. Його методика з інтересом сприймається численними учнями та послідовцями, приверженцями біонічної архітектури.

Очевидно, що сьогодні архітектура Венсана Кальбо опередує своє час та будівельні можливості. Разом з тим, майстер намагається відповісти на найскладніші та життєво важливі питання, що стоять перед нами. Своїми роботами він намагається звернути увагу на те, що традиційна архітектура не в змозозі протистояти загрозам природних катастроф та труднощів, що наближаються до нашої планети. І, хто знає, можливо в найближчому майбутньому роботи Кальбо перетворяться з романтичних архітектурних утопій в реальність нашої життя.

О.І. Єжова,
*асистент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ОСНОВИ АВТОРСЬКОЇ МЕТОДИКИ ПРОЕКТУВАННЯ ПІДЗЕМНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ СТОЯНОК

Вивчення функціональної та об'ємно-планувальної організації підземних автостоянок свідчить про те, що формування даного простору нерозривно пов'язано із особливостями проектування різноманітних типів житлових будинків та комплексів. Містобудівна практика свідчить, що в останній час з'явилися деякі теоретичні та практичні пропозиції щодо покращення методики проектування окремих типів житлових комплексів та відповідних підземних стоянок.

Разом з тим ці пропозиції розрізнені та не являють собою єдиної системи. Більшість проектних розробок підземних автостоянок впроваджуються при будівництві житлових комплексів незалежно один від одного, мають різні архітектурно-планувальні, технологічні та конструктивні схеми, що заважає подальшому удосконаленню комплексної забудови жилих утворень.

Головною метою методики повинні бути не окремі споруди (стоянки), а система максимально уніфікованих просторових модулів, на основі яких створюються універсальні блоки, які є основою формування груп та комплексів. З безлічі архітектурно-планувальних рішень стоянок необхідно отримати оптимальні, універсальні та уніфіковані об'ємно-планувальні та конструктивні рішення, що дозволить створити якісний рівень проектування. Методика проектування підземних автостоянок повинна засновуватися на чотирьох взаємопов'язаних рівнях уніфікації:

- I рівень – “модуль” – це система взаємопов’язаних конструктивно-планувальних модулів;
- II рівень – “блок-модуль”, що є головним базовим елементом уніфікації функціонально-планувальних параметрів стоянок;
- III рівень – “група” - передбачає просторове багатоваріантне компонування “блок-модулів” на основі композиційних прийомів блокування;
- IV рівень – “комплекс” - передбачає функціонально-просторову оптимізацію “блок-модулів” і “груп” на основі введення об’єднуючих просторових конструктивних елементів з метою досягнення цілісності та комплексності забудови.

За запропонованою методикою об’єкти проектування не типізуються, а створюється уніфікація параметрів на всіх рівнях проектування. Так, уніфікація “модуля” зводиться до визначення його похідних параметрів, “блок-модуля” - до визначення функціонально-планувальних параметрів, “групи” уніфікуються за композиційними прийомами розміщення “блок-модулів”. Виявлення необхідних параметрів “блок-модулів” повинно базуватися на параметрах, що задаються функціональними процесами.

Кінцевий елемент проектування “комплекс” – це не тільки цілісний об’єм або група взаємопов’язаних блок-модулів, а й архітектурно організований простір, в якому сполучаються закриті та відкриті простори. Відкриті комунікаційні площі включають зони в’їзду та виїзду. Тому одним з важливих завдань проектування комплексу є створення гармонійного функціонального простору з урахуванням процесів, які в ньому відбуваються.

Пропозиції щодо методики проектування, відповідно до рівнів уніфікації, складаються з послідовного вирішення наступних завдань:

- визначення модульної системи побудови об’ємно-планувальних параметрів;
- розробка базового “блок-модуля” (місце стоянки автомобілю);
- визначення варіантів функціонально-планувальних рішень елементів “комплексу” (підземних автомобільних стоянок) на основі базового „блок-модуля”;
- розробка варіантів конструктивних систем для формування “блок-модулів”;
- розробка додаткової конструктивної системи з метою забезпечення об’єднання “груп” і “блок-модулів” у “комплекс”;
- забезпечення конструктивної можливості об’єднання житлового будинку з підземною автомобільною стоянкою.

Важливим етапом при проектуванні підземних автостоянок є вибір та визначення модульної системи, на основі якої будуються планувальні і конструктивні параметри об’єктів. Використання модульності має визначальне значення, створює передумови гармонійного перспективного розвитку об’єктів.

Модуль – величина, яка приймається як вихідна міра всіх частин архітектурного об'єму або простору. В будівельній галузі на Україні прийнята міжнародна єдина модульна система (ЄМС), яка має основний модуль – 10 см та похідні укрупнені модулі.

Модуль, як основний вимірник розмірів конструктивних елементів, повинен мати похідні модулі і базуватися на співвідношеннях функціональних та конструктивних параметрів.

Н.М. Єксарьова,

*кандидат архітектури, професор Одеської державної академії
будівництва і архітектури*

В.А. Єксарьов,

*кандидат архітектури, доцент Одеської державної академії
будівництва і архітектури*

М. Перлофф,

викладач Національної вищої архітектурної Школи м. Марсель (Франція)

СПІЛЬНА ІНТЕГРОВАНА МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Характеристика інноваційної розробки (актуальність проблеми, зміст і структура). У сфері освіти механізмами співробітництва з Європейським Союзом є подальше удосконалення системи вищої освіти та системи підготовки фахівців в Україні відповідно до сучасних вимог, включаючи систему сертифікації вищих навчальних закладів і дипломів про вищу освіту, удосконалення професійної підготовки керівництва підприємств державної підготовки. Центр ваги міжнародного співробітництва варто перенести з макро- на мікрорівень та у регіони (Урядовий кур'єр, №19 від 4.02 2009 р.). За умов – швидкість, глобальність, незворотні зміни – для реалізації всіх можливостей молоді людини, життєвої компетентності особистості висуваються нові вимоги, яким повинна відповідати вища освіта, особливо за напрямом «Архітектура» – проектувальник матеріального середовища, тобто самого життя.

Програма спільної інтегрованої підготовки студентів двома ВНЗ двох країн включає різні форми співпраці з метою надання випускникам двох дипломів. ОДАБА і ВНАШ м. Марсель пропонують до обміну студентів останнього року другого рівня підготовки та їх напрямок дослідження під керівництвом координаторів українсько-французького проекту. Принциповою умовою є послідовне погодження наукового напрямку, термінів навчання, захисту.

Кожна сторона дає можливість студентам використати своє лабораторне навантаження, технічні засоби. З метою підвищення ефективності освітньої, методичної та науково-дослідницької роботи двох ВНЗ передбачено обмін лекційними курсами професорів на умовах щорічних додаткових домовленостей.

Випускники одночасно отримують Державний диплом архітектури, відповідного рівню «мастер» університету Франції і диплому державного зразку про повну вищу освіту за напрямом «Архітектура» зі спеціальності «Архітектура будівель та споруд» кваліфікації «магістр», які гарантують їх власникам всі права цих дипломів.

Українсько-французький проект здійснено за підтримки Посольства Франції в Україні, Міністерства освіти Франції, Міністерства науки і освіти України, муніципалітету міста Марсель.

Характеристика засобу навчання (відповідність вимогам державних стандартів освіти, навчальним програмам, іншим державним стандартам, технічним, санітарно-гігієнічним та іншим вимогам). Спільна підготовка, обмін студентами двох ВНЗ базується на відповідності вимогам державних стандартів, навчальним програмам двох країн – України і Франції. Індивідуальні навчальні плани студентів конкретизують перелік дисциплін, кількість кредитів. Тематика дипломних проектів відповідає актуальним соціальним потребам країни перебування, місту навчання. Спільне наукове керівництво магістерськими науковими роботами і дипломним проектуванням. Читання лекцій, проведення семінарських занять професорами АХІ ОДАБА у Марселі та НВАШ м. Марсель у Одесі.

Практичні результати інноваційної діяльності. Новий фахівець з архітектури міжнародного рівня; удосконалення процесу підготовки. Освоєння іноземної мови на рівні професійного спілкування. Адаптація до життєвих ситуацій, контексту іноземної країни.

Окрім соціального значення представленої розробки, наочно присутній економічний ефект – за умов витрачання Францією на підготовку, проживання та їжу одного українського студента 15 000 євро в рік, за період дії проекту з 2006 року реальний внесок на кінець 2010-11 н.р. – 165 000 євро (8 студентів ОДАБА захистили дипломи, 3 - почали навчання).

Упровадження інноваційної роботи. Відносно інновацій педагогічного процесу – введення нового у цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання, у організацію спільної діяльності вчителя та учня. Реалізація багаторівневої системи підготовки, підвищення кваліфікації викладачів.

Висновки. Головною метою французько-українського проекту було створення умов підвищення якості освіти, упровадження нових методик,

систем, ефективності усього навчального процесу, відповідних вимогам країн ЄС, росту конкурентної спроможності академії на ярмарку освітніх послуг.

Формування у майбутніх фахівців здатності до інноваційної діяльності – критично мислити, використовувати отримані знання та навички, бути здібними генерувати нові ідеї, приймати нові рішення, творчо мислити, вміти отриману інформацію з різних джерел застосовувати для індивідуального розвитку і самовдосконалення.

Інноваційне оновлення змісту освіти при використанні компетентнісного підходу в підготовці фахівців – залучення професорів ВНЗ країни ЄС – Франції. Інновації у моніторингу якості знань студентів – захист на кафедрах, у ДЕКах двох країн.

За даними дослідження кампанії СКМ і журналу «Фокус» №12 (175) від 19 березня 2010 року (239 програм 35 ВНЗ України) цей французько-український проект спільної інтегрованої підготовки студентів за напрямом «Архітектура», освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» Одеською державною академією будівництва та архітектури і Національною Вищою Архітектурною школою (НВАШ) м. Марсель названо серед кращих 25 реально діючих міжнародних програм України, які надають студентам практичні знання і реагують на світові тенденції.

П.П. Зуева,
*кандидат архітектури, доцент Московського архітектурного інститута
(Государственной академии)*

ВЗГЛЯДЫ АРХИТЕКТОРА Ф.Л. РАЙТА НА ОБРАЗОВАНИЕ И ЕГО ФИЛОСОФИЯ

В 1957 г. Ф.Л. Райт выступил в Тейлизине близ Спринг-Грин шт. Висконсин, где высказал свое мнение об образовании, взгляд на университеты и на обучение вообще.

Известно, что Райт ушел из университета Висконсин в Мэдисоне за три месяца до получения диплома инженера, изучив все предметы, которые было необходимо знать инженеру, потому что хотел быть архитектором. И, тем не менее, он обладал восьмью почетными степенями, семь из которых – докторские и одна – степень магистра. Степень доктора изящных искусств университета Висконсин, Мэдисон было присвоено Ф.Л. Райту в 1955 г.

Райт спроектировал 22 учебных здания, из которых было построено 11. Среди них: два здания домашней школы Нелл и Джейн Джонс, близ Спринг-Грин шт. Висконсин (1887 и 1901), школа для девочек Дзю Гакуэн, Токио,

Япония (1921), комплекс Телейзинского товарищества близ Спринг-Грин шт. Висконсин (1933) и Телейзин-Вест, Скотсдейл, шт. Аризона (1937), здание промышленных искусств Ордуэя (1942), молодежный учебно-культурный центр университета Уичито, шт. Канзас (1957).

Ф.Л. Райт считал, что образование без просвещения – это просто доведение до кондиции. Образование в США, по его мнению, было консервативным и не учитывало взгляды свободных людей с воображением, способных смотреть в будущее. Архитектор говорил, что образование должно обеспечить просвещение средствами искусства, религии и науки. Он, как преподаватель и его коллеги, должны учить людей добиваться просвещения через поэтические основы искусства, религии и науки и должны указать на это, как на духовные вехи, как на истинное мерило понимания.

Университет штата является в основном профессиональной школой, и студенты приходят туда, по мнению Райта, учиться истинам *природы*, истинам универсума. И истинное образование – это взгляд *в*, а не просто взгляд *на*. Изучая *Природу* (Райт говорил о внутреннем смысле слова «*Природа*», которое означает то тело Бога, которое дано людям увидеть), мы можем понять, «кто мы есть, что мы есть и какими должны быть».

До тех пор пока человек не станет духовно осведомленным, до тех пор он не творец.

Ф.Л. Райт высказывал следующее: «чтобы просветить молодого человека, образование, по крайней мере, должно учить философии. Без настоящей философии нельзя ничего понять. Религия и искусство – все это части философии. Не существовало ни одного художника-творца или поэта, которые не были бы глубоко религиозны».

Он приводил пример философа Лао-Цзы, который открыл сущность природы и жизни здания. Лао-Цзы заявлял, что сущность здания состоит во внутреннем пространстве, предназначенном для жизни, а не в стенах и крыше. Райт утверждал, что его философия от Лао-Цзы, это также тайная сила *органичной* архитектуры и то, откуда он сам идет как архитектор.

Свои лекции Ф.Л. Райт начинал со слов: «Точно так же, как здание – это внутреннее пространство, предназначенное для жизни в нем, так и человек – это внутреннее пространство, в котором живет философия».

У.І. Іваночко,
*кандидат архітектури, доцент Національного університету
«Львівська політехніка»*

С.М. Лінда,
*кандидат архітектури, доцент Національного університету
«Львівська політехніка»*

**ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ТИПОЛОГІЯ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД»
В ІНСТИТУТІ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Викладання дисциплін у вищих навчальних закладах спрямоване на ознайомлення студентів з реальними потребами їх майбутньої професії. Саме тому лекційні та практичні курси повинні бути розроблені на основі актуальних вимог конкретної професії. У базовій теоретичній підготовці архітекторів на рівні бакалаврату центральне місце займає дисципліна «Типологія будівель і споруд», яка розділена на дві частини – «Типологія житлових будівель» та «Типологія громадських будівель і споруд». У результаті вивчення даного курсу, студенти повинні оволодіти загальними поняттями та правилами нормативно-технічної бази архітектурного проектування житлових та громадських будівель і споруд; оволодіти практичними навичками застосування набутих знань у курсовому проектуванні.

Проте, викладання дисципліни виявилось ускладненим. Недосконала нормативна база, яка частково є застарілою, а частково не враховує нових потреб у проектуванні, зумовлених соціально-економічними, функціональними та конструктивно-технічними змінами, суперечності у різних нормативних документах, відсутність норм проектування на абсолютно нові типи будівель і споруд – ось основне коло проблем, з якими зустрічається викладач дисципліни архітектурної типології.

Наприклад: перше, що постає при викладенні курсу «Типологія житлових будівель» – це класифікація житлових будівель за певними критеріями: призначенням, поверховістю, планувальною структурою, тривалістю проживання і т. п. Класифікація житлових будівель за кількістю квартир в чинних нормативних документах відсутня, немає чіткого визначення, що таке малоквартирний і багатоквартирний будинок. Аналогічна ситуація і з визначенням поверховості та критерію категорій. Відкритим залишається питання при проектуванні й будівництві висотних житлових і громадських (включно з багатофункціональними комплексами) будівель та споруд забезпечення нормативно-правовою базою. Суперечливим залишається питання

класифікації житла за тривалістю проживання: 1) постійного проживання; 2) тимчасового, а також 3) періодичного і 4) короткочасного. Два останні типи за ДБН В.2.2-9-99 – готелі й інтернати віднесено до громадських будинків та споруд. Водночас окремі нормативні документи виділяють будинки-інтернати як житлові будівлі і в окрему групу та клас нежитлових будівель – готельні будівлі й, зокрема, підклас – готелі.

Не менш складна ситуація є у викладанні дисципліни «Типологія громадських будівель і споруд». Майже кожен нормативний документ, на який спирається дана дисципліна, є морально застарілий і фактично являє кальку з колишнього СНіПу. Наприклад: порівняно новий нормативний документ – ДБН В.2.2-13-2003 «Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди», проте і в ньому жодних відомостей про нові види спорту, які з'явилися в останнє десятиліття: скеледроми, велодроми. Явно недоречною виглядає санітарна норма, що регулює відстань від спортивного об'єкту до вікон житлових будинків – 50 м, що фактично унеможлиблює ущільнення структури фізкультурно-оздоровчих та спортивних будівель і споруд у житловій забудові. Таким чином, доволі популярна у студентів тема проектування цього типу будівель і споруд у сформованій міській забудові позбавлена нормативного обґрунтування.

Ще новіший документ – ДБН В.2.2 – 16 – 2005 «Будинки і споруди. Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади», явно розрахований на потреби типового проектування, про що говорить місткість глядацьких залів. Якщо мова йде про театри, то норми, подані у ДБН, слушні, оскільки класичний театр – доволі консервативний тип будівлі. Проте, коли мова йде про кінотеатри, то їх типологія не відповідає сучасним вимогам цифрової демонстрації.

Цілком очевидно, що найбільш реальні перші замовлення молодих дипломованих архітекторів – це невеликі заклади роздрібної торгівлі та заклади громадського харчування (найчастіше адаптація приміщень під ці функції). Проте, вітчизняних нормативних документів, які регулюють такий проектний процес, немає. Радянські норми та правила у цій царині застаріли.

Перелік подібних проблем можна перелічувати ще далі. Проте все зводиться до наступних тез: сучасні норми не відповідають реаліям життя; викладачі, спираючись на наявну нормативну базу, повинні подавати студентам непотрібну їм інформацію, яка є морально застарілою, а нова інформація, зібрана викладачами самотужки із практичного досвіду, не є легітимною, оскільки ми повинні навчати студентів проектувати у відповідності до нормативних документів. З огляду на це проблема теоретичного забезпечення навчальних дисциплін до цього часу залишається нагальною. Вирішити це питання у межах однієї навчальної дисципліни не є можливим, оскільки це

справа державного значення. Проте піднімати це питання необхідно, оскільки справа полягає не лише у структурованому, логічному викладанні конкретної дисципліни, але й у доцільності організації цілого проектного процесу.

Ю.В. Івашко,
*кандидат архітектури, доцент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ВІКТОРА ОРТА І ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ АРХІТЕКТУРИ «НЕОМОДЕРНУ»

Стиль модерн (ар-нуво) має декілька витоків: орієнтальне мистецтво, традиції минулого (передусім середньовічної готики), світ природи. Самий феномен стилю був зумовлений протиріччями між природним світом і гармонією та технічною революцією кінця XIX – початку XX століть. В той час, коли французький архітектор Віолле-ле-Дюк створював образи, які переводили будівництво в новий контекст, Віктор Орта, якого вважають засновником традицій модерну в архітектурі, шукав нове, небачене раніше мистецтво, яке було б зорієнтоване на пошуки майбутнього. В.Орта втілював в своїй архітектурі елементи і образи живої природи. Саме через це не виглядає дивним, що В.Орта вимагав від своїх студентів вивчення будови рослин та комах. З живої природи була запозичена типова для модерну лінія «удар батога», яка являє собою криву лінію особливого вигляду – спіраль, що закінчується елементом, який має форму гачка. Водночас в роботі зі студентами і в своїх проектах Віктор Орта виступав проти буквального відтворення природних форм. Він писав: «я хочу вже в фасаді виразити план і конструкцію будинку так, як це робилося в готичній, і, подібно до готики, виявити матеріал, а природу – відобразити в стилізованому декорі». Ця ідея стала вираженням художнього синтезу – основної ідеї модерну. В.Орта став виразником певної філософії модерну, яку він послідовно передавав своїм студентам. Його філософські погляди, що «людина може прожити три дні без хліба і жодного дня – без власних ілюзій» яскраво виражені в його будинках. Формально митці модерну шукали компроміс між промисловим середовищем і мистецтвом, створюючи ту художню оболонку, яка відображала актуальні проблеми взаємозв'язків людини і природи. Ритмічна структура архітектурних творів Віктора Орта була співзвучна верленівській концепції музики, а їх переважаюча асиметрія нагадувала верленівський «рваний ритм». Хвилеподібна лінія стилю модерн, чітко визначена саме Віктором Орта, символізувала прагнення до нового мистецтва і постійних творчих пошуків. Учні і сучасники В.Орта

відчували в нових прагненнях суспільства, втілених в стилістиці модерну, протиставлення традиційним поглядам суспільства, вираженим в статичних стилях минулого, насамперед в готиці. Саме завдяки В.Орта студенти ознайомились зі створеним ним характерним ритмом розташування окремих елементів у будинках в стилі модерн. Він оформлював переходи між різними частинами композиції горизонтальними смугами, розташованими з дотриманням троїстого ритму, і смугами навколо чавунних колон і в основі стін, розробив «нову мову» декоративного оздоблення, перетворивши існуючі ритми на більш відчутні, підкреслено змінюючи прорізи вікон і дверей і рами в них. Знов-таки завдяки В.Орта були створені нові засади трактування просторів, симетрії і асиметрії, які він використовував і в навчальному процесі. Насамперед це вихороподібна організація просторів, яку він розглядав як відправну точку для будь-якої організації (розподілу) об'ємів. Будинок без внутрішніх перегородок проглядався з середини вітальні як сукупність кімнат, розташованих на різних поверхах і зв'язаних між собою спіраллю, що піднімалася, подібно до аналогічних мотивів у проектах архітектора Ф-Л. Райта. Сповнені динамізму проекти Віктора Орта руйнували хибну уяву про його творчість лише як талановите декорування. В такій методиці викладання архітектури відчувається безпосередній вплив японського мистецтва. Японська культура впливала на європейський модерн в кількох напрямках. Насамперед, діячі мистецтва модерну перейняли у японських художників і поетів традиції опоетизації природи в усіх її проявах. Японські традиції вплинули також і на просторову концепцію модерну. Одним з найбільш значних впливів японської культури на архітектуру модерну варто вважати застосування принципу зв'язку між інтер'єром і екстер'єром (внутрішнім і зовнішнім простором), вперше застосованого в Європі Віктором Орта, і принципу трансформації і перетікання просторів в інтер'єрі.

Основи авторської викладацької методики В.Орта насправді були запозичені з японської традиції «навчатись у сосни малювати сосну, бамбук – у бамбука», що в Японії означало глибинне занурення в спостереження за природним середовищем. Однак, незважаючи на безперечну схожість мистецтва модерну і мистецтва Японії, мистецтво модерну не мало під собою багатовікової релігійно-філософської основи синтоїзму і буддизму, а східні художні принципи були запозичені через наслідування зовнішніх ознак, зовнішньої форми явища, творчого переосмислення природних форм.

Принципи стилізації природних форм в архітектурі, започатковані Віктором Орта, сьогодні отримали подальший творчий розвиток не тільки в сучасній органічній архітектурі, а й в «неомодерні», який поширюється на пострадянському просторі.

Т.Ю. Іносова,
*старший викладач Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ШКОЛА АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ФОРМОТВОРЕННЯ XX СТОЛІТТЯ

На протязі віків в архітектурі зберігались усталені методи композиції, образи у вигляді традиційних стилів і відповідно орієнтовані архітектурно-педагогічні погляди, на яких будувалась практика підготовки нових поколінь проектувальників. Однак на рубежі XIX – XX століть відбувся перелом. Стрімкий науково-технічний прогрес і зміни соціально-суспільних умов змінили сформовані попередньою історією естетичні норми та художні принципи, що були побудовані на культурі класики, середньовіччя, пізніх віків, стилістичних напрямків XIX століття. Почалось формування принципово іншої архітектури – архітектури нового часу з огляду на нові обставини.

В загальному процесі створення сучасної художньої системи особливе місце займає внесок архітектурної школи, як виразника новаторських концептуальних формотворчих ідей відповідно до її головної функції відтворення професії. В цьому аспекті характерним було звернення сучасної школи формотворення до пропедевтичної моделі, яка передбачає виділення формалізованих засобів архітектурної діяльності у вигляді об'ємно-просторової композиції (ОПК) та використання їх як засобу творчого інструментарію в рішенні проектних задач з першого етапу професійної освіти. Ця модель не тільки внесла свій вклад в підготовку архітекторів нової формації, але і, звертаючись до основи архітектурного професіоналізму, відобразила радикальну зміну естетичних уявлень та розуміння самої суті візуального мистецтва, ролі художника в реаліях науково-технічного й соціального прогресу. В архітектурній пропедевтиці навчання спеціальності зливалось з прогресивною творчою практикою, що багато в чому обумовило народження оновленого образу сучасної архітектури. Саме тому її проблематика, виходячи далеко за рамки освітніх цілей та знаходячись в центрі професійних інтересів, суттєво впливала на загальний стан та розвиток архітектурної думки того часу.

Теоретичні основи раціоархітектури являються змістовною базою архітектурної пропедевтики школи Ладовського-Кринського-Докучаєва. Теорія архітектурних організмів складає ядро архітектурного метода І.Голосова. Архітектурне формотворення з позицій конструктивізму розроблювалось діячами ОСА – Гінзбургом, Весніними та їх колегами. Робота авторського колективу дисципліни «Простір» з метою створення нової теорії

архітектурної композиції (В.С.Балихин, М.А.Туркус, М.П.Коржев, В.Ф.Кринський, І.В.Ламцов) спрямовувалась на одержання об'єктивних знань у вигляді морфологічних типів та їх елементів з виходом на естетичні критерії. Актуалізація їх здійснювалась в ході педагогічної практики дослідним шляхом. Було закладено практичні засади загальної художньої пропедевтики та сформульовані окремі теоретичні положення архітектурного формотворення.

Розвиток теорії архітектурного формотворення силами архітекторів-педагогів проводився з одночасним дослідженням методів опанування форми – ритм, пропорції, т. і..

Проектна діяльність архітектора досліджена з точки зору психологічних закономірностей, що дало змогу визначити умови та принципи планомірного розвитку творчих здібностей в процесі вузівської підготовки. Принципове значення на початковому етапі має формування розумових дій та понять професійного типу, що відрізняються від подальших як за формою, так і за змістом.

XX століття сформувало нову школу архітектурно-художнього формотворення, відмінну від існуючих раніше академічних традицій. Перспектива розвитку архітектури в XXI ст., яка повинна відповідати самим високим духовно-змістовним та матеріальним запитам цивілізованого суспільства, знаходиться у прямій залежності від рівня професійної майстерності майбутніх архітекторів. Тому вдосконалення діяльності архітектурної школи з огляду на нові тенденції в розвитку життєвих реалій являється необхідною умовою.

Т.О. Кащенко,

*кандидат архітектури, доцент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ПРО ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В АРХІТЕКТУРІ

Характер сучасної архітектурної діяльності визначає відповідний рівень підготовки фахівців-архітекторів з високим рівнем компетентності, здатних розв'язувати складні системні науково-творчі задачі. Для підготовки фахівців такої кваліфікації актуальною є розробка інноваційних освітньо-професійних програм освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Критичний аналіз начального процесу вищої архітектурної школи свідчить про переважну репродуктивність змісту освіти, локальність та

роздільність питань, що вивчаються, слабку доказовість отриманих наукових результатів, недостатню причетність освітніх програм до соціальних процесів.

Метою університетської освіти є формування цілісної, творчої особистості архітектора. Цей процес реалізується на засадах фундаментальності, концептуальності, гнучкості, демократизму через основні функції університету: навчальну, наукову, соціально-виховну:

- навчальна функція передбачає змістовність, актуальність, гнучкість програми навчання, (поєднання загального та індивідуального).
- наукова – концептуальність, фундаментальність, предметність, результативність, прогностичність;
- соціально-виховна – соціальну орієнтованість, мотивацію до сприйняття загально людських цінностей, формування екологічно спрямованого світогляду.

До інноваційних напрямків підготовки магістрів в першу чергу відносяться програми вивчення ресурсної ефективності в архітектурі, зокрема енергоефективності. Для підготовки магістрів, що володіють інноваційними технологіями архітектурного проектування енергоефективних архітектурних об'єктів, необхідно сформулювати мету дослідження енергоефективності в архітектурі з формуванням гіпотетичної прогностичної моделі енергоефективного архітектурного середовища. Зважаючи на складність, багаторівневість, багатоконпонентність такої прогностичної моделі, конкретизація розгляду окремих її аспектів визначить спрямування, тематику та відповідні методи дослідження.

Напрямами досліджень в цій галузі є:

- самоорганізація архітектурного середовища на основі енергоефективності;
- інформаційна єдність енергоефективного архітектурного середовища;
- енерготектоніка архітектурних об'єктів;
- адаптивна енергоефективна архітектура;
- семантика, естетика енергоефективного архітектурного середовища та його складових;
- методика проектування енергоефективних архітектурних об'єктів та ін.

Тематика магістерських робіт має включати розгляд:

- загально-теоретичних питань енергоефективної архітектури (еволюція, історія, майстри, стилі, тенденції, концепції, прогнозування, моделювання);

- окремих якостей чи рис (динамічна, трансформативна, адаптивна, інтегрована архітектура);
- типологічних особливостей енергоефективних житлових, громадських та виробничих будівель та споруд;
- технологічних та організаційних питань – методів проектування нових енергоефективних будівель та реконструкції існуючих, експериментального проектування, організації процесу архітектурної діяльності, менеджменту та моніторингу.

Тематика магістерських робіт має інноваційний характер, причетність до соціальних програм, наприклад, енергоефективне доступне та соціальне житло, екологічні аспекти енергозбереження.

Методологічна сутність організації наукової роботи магістрів полягає у виборі методів дослідження у відповідності до очікуваного результату. Дослідження здійснюються на основі застосування емпіричних та теоретичних методів. Емпіричні методи, що включають спостереження, експериментальні та евристичні методи, застосовуються при дослідженні енергоефективних будівель при необхідності отримання вихідних даних для подальших досліджень на основі фактичного матеріалу, вивчення літератури, натурних спостережень та експериментів. Теоретичні методи, основними з яких є аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, класифікація, моделювання, дають можливість визначити загальні базові риси процесів та явищ, формалізувати їх, синтезувати цілісне уявлення про предмет дослідження.

Магістерські програми є складовою частиною наскрізної програми енергозбереження в архітектурі в освітньо-професійній програмі вищої архітектурної освіти і мають відкритий характер – базуються на дисциплінах освітньо-професійної програми бакалавра архітектури та мають продовження в програмах підготовки кандидатів, докторів наук та підвищення кваліфікації.

О.І. Колодрубська,

кандидат архітектури, доцент Львівського національного аграрного університету

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ АРХІТЕКТОРІВ ХХ ст. ПРИ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ АРХІТЕКТОРІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У процесі інтеграції національних систем освіти і науки у європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами, так званий Болонський процес, змінюється парадигма освіти. Як зазначає Л. Гребнев: «Тепер уже не людину вчать, а людина вчиться». Зважаючи на нові тенденції у архітектурній

освіті, коли метод входження у професію, який раніше був «методом навчання», все більше починає відходити на другі позиції, поступаючись місцем «методу самоосвіти», коли в учбовому процесі відповідальність за результати навчання більш активно буде переходити від педагогів до тих, хто навчається, важливою залишається проблема підготовки фахівців. Світові тенденції в освіті демонструють сьогодні зміну статусу вищої освіти – з «сервісної сфери» для виробництва – на «головний соціокультурний інститут по розвитку особистостей». Важлива роль в цьому процесі належить створенню вузами середовища для самоосвіти та активності і самостійності студентів.

На сьогодні, у професії архітектора набуває значення підготовка і спеціалістів вузького профілю, особливо їх еліти – «спеціалістів-ідеологів» (так званих концептуалістів), які можуть задати нові траєкторії розуміння архітектури, культури і в цілому сфери мешкання. Їх підготовка повинна будуватися на якісно інших основах: не стільки на принципах «освіти» ремісників (тобто, навчання, натаскування на ремісничі дії), як на принципах «виховання» мислителів (тобто, вирощування піонерів прогресивного розвитку соціального змісту).

Проблеми виховання архітектора, розуміння ним суті архітектури у її зв'язках з природою, з матеріальними і духовними потребами людини і суспільства ставили на перше місце при спілкуванні зі студентами і своїми учнями багато майстрів архітектури. Таке розуміння процесу становлення архітектора можна побачити у багатьох видатних майстрів архітектури ХХ ст., зокрема, у французьких – Ле Корбюзьє, Жоржа Канділіса, у італійця Джіо Понті, у американця Люїса Кана, у японця Кензо Танге, у радянських – Віктора Весніна, Івана Жолтовського, Івана Фоміна, які були різними за творчими переконаннями, але єдиними у розумінні методу формування архітектора.

ХХ ст. залишило нам значну теоретичну спадщину у галузі архітектури. Так, яскраво представлена творчість Жоржа Канділіса у його роботі «Стати архітектором», що побачила світ у 70-тих роках. Автор прослідкував свій шлях у архітектурі та розказав про людей, котрі відкрили йому суть архітектури і відіграли визначальну роль у оволодінні архітектурною майстерністю. Із своїх наставників Канділіс виділив двох професорів, з яких один був поетом архітектури і відкрив для нього будинок селянина Родакіса, а інший – ученим-архітектором.

Відкриття архітектури для Канділіса відбулося на острові Егіна у власному будинку селянина Родакіса. Будинок являв собою групу поєднаних між собою кубічних об'ємів, які складали єдине ціле, з простими прорізами вікон таких розмірів, які були необхідними і саме там, де вони мали бути. Оскільки це був його світ, та його життя, Родакіс вклав у своє творіння всю

душу, все своє серце і всю уяву. І додавив, не усвідомлюючи, те, що необхідно для будівлі, щоби вона стала архітектурою, – любов і почуття. Цей об'ємний конгломерат селянин прикрасив скульптурними зображеннями вусатих голів на кутах кубічних об'ємів. Весь внутрішній простір було розділено за функціональним принципом: місця для праці і для відпочинку. У будинку всі елементи були виконані з турботою і увагою. Раціональний комплекс будинку Родакіс несвідомо доповнив ірраціональним: скульптурними зображеннями символічних образів сфінкса (загадки), змії (розуму), свині (достатку), годинника (часу, що проходить), орла (сили), голів турків (захисників і покровителів). Це була не просто будівля, а відношення до життя. Зустріч з Родакісом залишила глибокий слід у житті архітектора.

Другим виховним і освітнім аспектом у житті Канділіса стала професійна робота у Ле Корбюзьє на будівництві житлового будинку у Марселі, у якому великий майстер прагнув показати всім, що нові часи вимагають нових вирішень і що ці вирішення у архітектурі не обмежуються тільки зовнішніми формами, а головним є внутрішній зміст і організація житлового середовища. Проте, щоби стати майстром, необхідно віднайти свій шлях у архітектурі, і Канділіс виходить на самостійну дорогу, присвячує свою працю спочатку «житлу для людей», а пізніше громадським спорудам, забудові зон відпочинку та викладацькій діяльності.

Процес становлення архітектора Канділіс розділяє як би на два потоки – виховання архітектора і його освіти. Ці потоки, протікаючи паралельно, поступово наближаються, щоб на момент зрілості людини злитися воедино, дати суспільству архітектора – людину і майстра. Для становлення архітектора необхідне поєднання глибокого розуміння поетичної природи архітектури з точними знаннями законів її побудови.

Творча спадщина майстрів архітектури є неоціненним джерелом підвищення рівня підготовки спеціалістів архітекторів у вищій школі.

Н.А. Коновалова,
кандидат искусствоведения,
ученый секретарь НИИТИАГ РААСН (Москва)

УПРАВЛЯЯ МЫСЛЬЮ И ЧУВСТВОМ. АРХИТЕКТУРА ТАДАО АНДО

Архитектура Японии, начиная с 60-х гг. XX века и по сей день сохраняет свои лидирующие позиции в мире. Во многом благодаря творчеству Тадао Андо.

Профессиональное занятие боксом сделало его жестким, умеющим идти вперед и не сворачивать с выбранного пути. Это предопределило и выбор материала конструкции, бетона, который наиболее полно отвечает всем требованиям архитектора, а потому и стал для него практически неизменным, являясь на сегодняшний день своеобразной визитной карточкой мастера. Бетон в работах Андо формирует однородную поверхность, отрицающую вес и плотность материи.

Андо особую роль отводит свету в архитектуре, который и создает художественный образ, необходимый для восприятия произведения в целом. Не только контуры, но и объем, глубина вещей, согласно японской эстетике, создаются из света и тени. Их взаимосвязь придает пространству индивидуальность, вдыхает душу в произведение архитектуры. Андо в своих постройках стремится сохранить ощущение пространства, исторически воспитанное культурой Японии.

Источник дневного света сам становится произведением искусства в работах Андо. Находя каждый раз новые пути естественного попадания света в сооружение, архитектор позволяет постройке «жить» и «откликаться» на воздействия постоянно меняющегося (даже в течение суток) естественного света. Так неподвижная бетонная форма, дополняется световыми вариациями и получает способность "изменяться", воздействуя на эмоции и чувства посетителей. Можно сказать, что свет является посредником между пространством и формой, раскрывая их потенциал в динамике, что гораздо превосходит их статичные возможности.

Андо проявляет наибольший интерес к местам, связанным с движением в архитектурном произведении – прежде всего, лестнице. Лестница становится ключевым элементом сооружения, способным организовать всю систему архитектурного произведения в целом.

Т. Андо использует природный фактор для дополнения архитектуры звуком, светом и цветом, что предусматривает не только реагирование на изменение природы, но и органичное включение в архитектуру звука, света и цвета.

Постоянное стремление мастера достичь чистоты формы и управлять ее возможностями находит свое воплощение в отказе от всех несущественных деталей, что правомерно при любых назначениях и размерах построек.

О.В. Конопльова,
*кандидат архітектури, доцент Харківської національної
академії міського господарства*

ПОБУДОВА ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ЯК ОСНОВА ТВОРЧОГО ПОШУКУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ АРХІТЕКТОРА

Розвиток творчих навичок у процесі підготовки архітекторів припускає вироблення вміння чітко формулювати й успішно вирішувати поставлене проектне завдання. Як правило, студент має на початку проектування досить невизначене уявлення про майбутній об'єкт. Проте, майже завжди може загальною описати, яке він повинен справляти враження у випадку його реалізації. Це “передчуття форми” корисно зафіксувати в програмній заяві — художньо-композиційній програмі, від якої можна переходити до роботи над ідеєю майбутнього архітектурного витвору.

Обговорення необхідних художніх якостей архітектурного об'єкта починається з розгляду його функції, оскільки художній образ так чи інакше буде пов'язаний з її втіленням в об'ємно-просторовому рішенні. Крім того, функціональна характеристика відносить даний об'єкт до цілої типологічної групи об'єктів, яким притаманні ті ж якості та певні уявлення про їх образне рішення у даному соціумі.

Студентові пропонується у вербальній формі дати якісну характеристику розглянутої функції. На цьому етапі доречний прийом “мозкового штурму”, коли за короткий обмежений проміжок часу необхідно зафіксувати максимальний обсяг виникаючих асоціацій. Як правило, завдання містить уточнююче слово, яке звужує поле пошуку. Відповідно, другим етапом є аналогічна процедура для характеристики цього уточнення. Як правило, перший і другий набір характеристик мають кілька перетинань, які необхідно зафіксувати.

Наступною необхідною дією стає трансформація вихідного асоціативного ряду, що може бути представлений будь-якими визначеннями до форми, яка притаманна професійній термінології. Після цього стає можливим пошук графічного еквівалента знайденим характеристикам. На цьому рівні проявляється індивідуальне розкриття в структурних схемах і об'ємно-просторовій формі понять, які на першому етапі можуть являти собою кліше, що прийняті в соціумі.

Таким чином, у процесі висування ідеї майбутнього архітектурного об'єкта стає можливим здійснити перехід від загальних уявлень до індивідуального

рішення, реалізуючи мету, поставлену на початку проектування й зафіксовану в художньо-композиційній програмі. Необхідно відзначити, що роботу з висування первісної ідеї бажано проводити до знайомства з аналогами й вивчення чужого проектного досвіду, що дозволить одержати максимально оригінальні й індивідуальні рішення.

І.В. Коротун,
*кандидат архітектури, доцент Чернівецького
національного університету ім. Ю. Федьковича*

ТВОРЧИСТЬ АРХІТЕКТОРА ЙОЗЕФА ГЛАВКИ В ЧЕРНІВЦЯХ

Архітектурний ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації у місті Чернівцях – об'єкт видатного універсального значення, як шедевр архітектури XIX століття. Унікальний, такий, що не має аналогів у світовій практиці і неповторний у силу грандіозності затрат людської праці, фінансів, а також геніальності архітектурного задуму. Автор проекту – видатний віденський архітектор, меценат, громадський діяч, засновник Чеської національної академії мистецтв – Йозеф Главка. У 2008 році об'єкт внесений до тентатив листа, а 2010 року Комітет Світової культурної спадщини у Парижі передав досье об'єкту до розгляду Центральної комісії ІКОМОС для підготовки експертного висновку відносно занесення до Списку світової культурної спадщини.

Реалізація грандіозного задуму в умовах відсутності будівельної індустрії і спеціалістів відбувалась завдяки титанічним зусиллям фанатичній працелюбності і відданості професії автора проекту – архітектура Йозефа Главки. Під його керівництвом була сформована база містобудівного комплексу: заводи по виробництву цегли, черепиці, проведено дослідження корисних копалин, у наслідок яких закладено кар'єри по видобутку каменю на Дністрі і у перед гірських районах, засновані ремісничі майстерні та технічні школи. Цей потенціал також став основою створення унікальної забудови історичного центру міста Чернівці у подальшому. Він запросив до участі у будівельних роботах відомі будівельні фірми Європи і видатних майстрів багатьох провінцій Австро – Угорщини. Внутрішнє оздоблення і розпис стін виконував відомий віденський художник, колега по навчанню у Віденській академії мистецтв – Карл Йобст. Автор ескізів розпису домашньої церкви Митрополитів – художник Йозеф Кляйн. На будівництві об'єкту працював батько відомого австрійського архітектора Отто Ласке, майстри, яки заснували ремісничі династії у Чернівцях – Москалюк, Реддер, Кукурудз та інші. Главка

виявив себе не тільки видатним архітектором та організатором будівельних робіт, але й адміністратором. За його вимогою була утворена будівельна рада, до складу якої ввійшли впливові чиновники, духовенство та представники місцевої аристократії, зокрема барони Мустяца, Василько. Рада забезпечувала лобіювання будівництва на адміністративних рівнях та приймала відповідальні рішення, пов'язані з ходом проектних робіт навіть у той час, коли Й. Главка припинив керування будівництвом через хворобу. Протягом семи років, коли Главка очолював проведення будівельних робіт, було завершено значний обсяг будівельних робіт, які тривали у цілому 18 років. Одночасно від запроектував культову споруду – Вірменську церкву, яка також занесена до Реєстру національної культурної спадщини та корпуси Вищої технічної школи у місті Чернівці.

Архітектурний ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації у місті Чернівцях являє собою найбільш узгоджений стилістично і просторово і художньо виразний архітектурний комплекс резиденцій православних церковних ієрархів, що не має порівняльних аналогів у світі.

Ансамбль відповідає культурним критеріям I, II, III, IV (Конвенція про охорону світової культурної спадщини – Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage adopted by the General Conference at its seventeenth session Paris, 16 November 1972, доповнена і узгоджена у 2002 році), у відповідності до яких об'єкти заносяться до Списку світової спадщини. Він відповідає визначенню «пам'ятка» Convention Світової Спадщини як архітектурний твір видатного універсального значення для мистецтва, науки і культури.

Р.О. Крушельницький,

асистент кафедри Національного університету «Львівська політехніка»

МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОЕКТУВАННЯ СПОРТИВНИХ ТА ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД У КУРСОВИХ ТА ДИПЛОМНИХ РОБОТАХ

Велике місце у курсовому та дипломному проектуванні займає розробка спортивних та фізкультурно-оздоровчих споруд. Проте, на даний час у світі відбулись великі зміни в їх структурі та організації, з'явилися нові типи та нормативи щодо проектування. Маловідомі для нас, але вже відомі в світі нові типи споруд стали невід'ємною частиною житлового середовища. Наприклад, у нашій країні екстремальні види спорту в основному розвиваються у великих містах, хоч за кордоном немає принципової різниці де розташовується об'єкт

для занять спортом. Для того, щоб розширити типологію спортивних та фізкультурно-оздоровчих будівель і споруд, в нашій країні слід ґрунтовно підійти до вивчення закордонного досвіду, його аналізу та використання його в наших умовах. На сьогодні можна виділити такі основні проблеми в курсовому та дипломному проектуванні спортивних та фізкультурно-оздоровчих будівель і споруд:

- Відсутність нових типів споруд та їх класифікації;
- Відсутність рекомендацій щодо просторової організації та норм проектування;
- Інформаційний бар'єр між людиною, що проектує і людиною, котра займається спортом.

Коли студент приступає до проектування, в основному він звертається до вітчизняної нормативної бази та іноземних аналогів. Проте існують випадки коли одного компоненту просто не існує і студент просто не може чітко окреслити об'єм робіт, зв'язок об'єкту з містом і можливе його вирішення. Саме тому в даній ситуації можна рекомендувати залучати до роботи закордонні нормативні документи. Викладачі, котрі займаються даною тематикою повинні напрацьовувати методичні матеріали і якщо не вносити корективи в процесі роботи, орієнтуючись на закордонний досвід, то принаймні ставити до відома студентів про можливість використання в майбутньому даних правил і параметрів.

Також, як експериментальний вид проектування, можна ввести процес спілкування студента (перед роботою над об'єктом і під час неї) зі спортсменами, котрі займаються тими видами спорту, під які буде використовуватись споруда. Оскільки наша задача – створити не лише відповідний нормативам а й комфортний простір.

Тому можна виділити такі основні методи, на які слід орієнтуватись при проектуванні сучасних фізкультурно-оздоровчих споруд:

- Вивчення вітчизняної і закордонної нормативної бази;
- Пошук вітчизняних і закордонних аналогів;
- Співпраця із спортсменами в процесі розробки планувальних і просторових рішень .

Ці методики допоможуть більш комплексно оцінити можливі варіанти вирішень споруди і впровадити нові рекомендації щодо проектування сучасних спортивних і фізкультурно-оздоровчих будівель і споруд.

С.М. Лінда,
кандидат архітектури,
доцент Національного університету «Львівська політехніка»

**ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ СТИЛЮ У
СУЧАСНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ
(НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ «СТИЛІСТИКА ІСТОРИЧНОГО ТА
СУЧАСНОГО ІНТЕР'ЄРУ» ІНСТИТУТУ АРХІТЕКТУРИ НУ «ЛП»)**

У сучасній історії та теорії архітектури мабуть немає більш часто вживаного та найменш теоретично розробленого терміну ніж «стиль». Цим терміном ми користуємося настільки широко і часто, що точна його дефініція стає все складнішою. Тому архітектурні словники, як правило, пропонують різні трактування архітектурного стилю, серед яких обов'язковою є його характеристика як сукупність формальних ознак, що дає можливість виокремити даний стиль від інших. Найчастіше саме у такій інтерпретації стилю в архітектурі і користуються викладачі, коли мова йде про особливий образ інтер'єру чи екстер'єру. Саме таке поняття покладено в основу курсу «Стилістика історичного та сучасного інтер'єру», який читається на 5 курсі для спеціалістів та магістрів спеціалізації «Інтер'єри житлових та громадських будівель» в Інституті архітектури Національного університету «Львівська політехніка».

Курс складається із 14 годин лекцій та 14 годин практичних занять. На лекційних заняттях студентам подають інформацію про основні історичні етапи формування інтер'єрів, а також коротку характеристику стилів, які використовувалися для проектування інтер'єрів за наступними ознаками: просторове вирішення, організація освітлення, колористика та характерні будівельні матеріали, специфічні особливості (деталі, мотиви), меблі. Так студенти готують презентації за визначеними стилями в інтер'єрах. Студенти повинні виконати 2 графічні роботи – 2 проекти інтер'єрів (житлового і громадського приміщення) у різних стилях: історичному та сучасному (сучасними ми умовно вважаємо стилі, сформовані після 1920-х років). Основний акцент при перевірці викладач робить на стільки фаховій подачі креслень (хоча повинен бути весь необхідний перелік креслень: плани підлоги та стелі, розгортки стін, візуалізації з двох-трьох точок), скільки на характері інтер'єру, на «вловлюванні» особливостей, «духу» заданого стилю. Студент повинен самостійно зібрати інформацію про конкретний стиль, знайти історичні прототипи та можливі сучасні аналоги даного стильового вирішення. Найскладнішим, як правило, є перше завдання, яке ґрунтується на розробці

інтер'єру в історичному стилі, оскільки це вимагає не лише теоретичного вивчення специфіки історичного прототипу, але й кропіткої роботи з його нової інтерпретації. Студенти можуть використовувати як метод прямої репродукції, точної стилізації, так і метод певної модернізації, спрощення та редукування форм та деталей при збереженні загального характеру стильового прообразу.

Основними історичними стилями, які лягають в основу практичних завдань є стилі Стародавнього світу (Єгипет, Греція, Рим, рідше – Кріто-Мікенська культури, Межиріччя), Середньовіччя (романський, готика, рідше – Візантія), стилі Нового часу: Ренесанс (можуть пропонуватися національні модифікації: італійський, німецький, французький, український), бароко, рококо, класицизм, наполеонівський ампір, бідермайер, модерн. Можливим є вибір певного «екзотичного» або фольклорного стилю, наприклад, у «стилі майя», в африканському, марокканському, індійському, китайському. Діапазон «сучасних» стилів є також дуже широким: модернізм і конструктивізм, ар-деко, оп-арт, поп-арт, постмодернізм, хай-тек, деконструктивізм, фьюжин, мінімалізм, дигітальний інтер'єр. За бажанням студента допустимим є виконати інтер'єр у стилі якогось художника, або пофантазувати на тему творчості якогось архітектора (наприклад: інтер'єр у «стилі Сальвадора Далі» або у «стилі Чарльза Мура»). Можливими є тематичні інтер'єри, наприклад: морська тема, середземноморський стиль, фантазії на тему органічного світу. До графічної роботи обов'язково додається реферат із зібраними зразками та прототипами.

Головне завдання викладачі, які ведуть даний курс вбачають не лише у розвитку фантазії та ерудиції студента, а у формуванні правильного методичного підходу при проектуванні інтер'єру, у здатності самостійно знайти та проаналізувати необхідні прототипи, вибрати із них найголовніші ознаки, характерні особливості і запроектувати естетичний, професійний інтер'єр.

Т.М. Мазур,
кандидат архітектури,
доцент Національного університету «Львівська політехніка»

Є.І. Король,
старший викладач Національного університету «Львівська політехніка»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ТЕМИ КУРСОВОГО ПРОЕКТУ «РЕКРЕАЦІЙНЕ СЕЛИЩЕ»

1. Мета і завдання формування рекреаційного селища. У нашій країні формування рекреаційних сільських поселень, з широким спектром послуг для масового відпочинку та туризму на основі приватного бізнесу, почав активно розгортатись. Тому важливо, щоб під час виконання курсового проекту студенти оволоділи методикою проектування такого містобудівельного об'єкта і набули необхідних знань та навиків, які можуть виявитись корисними для їх подальшої практичної діяльності.

При виконанні курсового проекту на тему «рекреаційне селище» студенту необхідно розв'язати такі задачі:

– проаналізувати розташування проектованого села (згідно з завданням на проектування) в природному територіальному комплексі та в системі розселення з погляду наявності рекреаційних ресурсів та можливостей організації масового відпочинку населення;

– визначити види і форми рекреаційної діяльності, які доцільно розвивати в конкретному населеному пункті, враховуючи природні умови місцевості;

– розробити проект архітектурно-планувальної організації рекреаційного селища в умовах реконструкції з врахуванням ландшафтних особливостей території та вимог охорони природного середовища;

– запроектувати об'єкт рекреації (рекреаційний комплекс – мотель, кемпінг, туристична база, пансіонат відпочинку тощо; ландшафтно-рекреаційний об'єкт – спортивний парк, гідропарк з пляжною зоною, туристичний маршрут тощо) в структурі рекреаційного селища.

2. Основні цілі та задачі перед проектним аналізом.

Основними задачами перед проектним дослідженням є:

– виявлення можливостей та обмежень використання ландшафту для розвитку рекреаційного селища і прилеглої до нього зони відпочинку;

– визначення характеру та особливостей ландшафту території, які найактивніше впливають на вибір містобудівельного рішення, архітектурно-планувальну ідею;

– визначення рекреаційної місткості проектованої території.

Висновки перед проектних досліджень враховуються як вихідні дані для обґрунтування концепції розвитку рекреаційного села і відпочинкової зони навколо нього, а також для оцінки проектної пропозиції з погляду її можливого впливу на природні явища і процеси в межах проекрованої території (ландшафтно-екологічна оцінка).

3. Зміст та завдання. Цей розділ є самостійною індивідуальною роботою студента, яка виконується в поза аудиторний час і оцінюється окремо. Консультації з науково-дослідної роботи надаються згідно з графіком виконання курсового проекту (термін виконання – чотири тижні).

Науково-дослідна робота складається з двох частин. Перша частина – вивчення існуючого досвіду проектування та будівництва рекреаційних селищ, друга – комплексне дослідження району розміщення проектового рекреаційного селища (згідно з виданим завданням).

Під час опрацювання першого етапу студент знайомиться з літературними джерелами з теми курсового проекту, аналізує містобудівельну практику та проблеми формування і розвитку рекреаційних селищ на сучасному етапі.

Результати роботи повинні бути представлені:

а) у формі підібраних прикладів функціонально-планувального та архітектурно-просторового вирішення рекреаційних селищ і його складових елементів. Приклади складаються з графічних матеріалів – зарисовок, ксерокопій генеральних планів селищ і їх фрагментів, перспективного або аксонометричного зображення рекреаційної забудови в природному ландшафті, архітектурно-планувальних вирішень окремих рекреаційних об'єктів в структурі селища, елементів благоустрою;

б) текстової частини – коротких анотацій до підібраних прикладів.

Матеріали дослідження другого етапу подаються у вигляді таких схем:

1. Схема розміщення проектового рекреаційного селища в системі розселення (ситуаційна схема М 1: 1 000 000).

2. Схема рекреаційних ресурсів району розташування проектового рекреаційного селища М 1: 500 000

На основі опрацювання літературних джерел і виконаних схем студент робить висновки про значимість проектового рекреаційного селища, як можливого осередку відпочинку в системі розселення, визначає контингент відпочиваючих та види і форми рекреаційної діяльності, які, на його думку, доцільно розвивати в проектованому селищі.

О.Л. Пікущенко,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

**ФОРМУВАННЯ НОВОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ.
ВІДКРИТТЯ КАФЕДРИ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ ПРИ
ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМ. Ю. ФЕДЬКОВИЧА**

Особливий образ Чернівців формується унікальним архітектурним середовищем. У місті зосереджено 626 пам'яток архітектури. серед них – 11 пам'яток національного значення. Сьогодні Чернівці активно розбудовуються, ведеться нове будівництво в історичній частині, формуються нові райони на периферії міста. Все це зумовило величезну потребу у професійних архітектурних кадрах, які б добре знали місцеву специфіку. Зважаючи на це ректорат Чернівецького національного університету розпочав у 2004 р. активну підготовчу роботу щодо створення при університеті нової кафедри, яка б готувала фахових архітекторів для потреб Чернівців та Чернівецької області. У 2008 р. МОМ України надав університету право на здійснення освітньої діяльності за напрямками 6.060101 «Будівництво» та 6.060102 «Архітектура» з освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр». Це започаткувало процес формування нової архітектурної школи України.

Місцева підготовка архітекторів здійснюється на загально університетській кафедрі «Будівництво і архітектура», яку очолює д. тех. наук, професор М.Ш. Файнер. Головною метою своєї діяльності викладачі нової кафедри вбачають у забезпеченні міста кадрами, готовими до виконання реальних та складних завдань в умовах історичного міста. З цим пов'язані особливі напрямки методичної роботи кафедри. Наприклад, укладено угоди з рядом будівельних організацій про співпрацю для використання їх виробничої бази для практичної підготовки студентів. Цикл дисциплін з архітектурного проектування забезпечують провідні архітектори Чернівців: голова обласної Національної спілки архітекторів О. Л. Пікущенко, головний архітектор Чернівців С.С. Гомонович, заслужений архітектор України В. М. Кільчицький. Викладачі кафедри сподіваються на тісну навчально-методичну співпрацю з Київським національним університетом будівництва і архітектури, із Національним університетом «Львівська політехніка», з Полтавським національним технічним університетом.

Формування нової архітектурної школи є надзвичайно складним процесом не лише в організаційному аспекті, але й у контексті розробки нової ідеології та стратегії викладання з метою створення справді самобутньої школи.

В.О. Плоский,
*доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри Київського
національного університету будівництва і архітектури*

Г.В. Гетун,
*кандидат технічних наук, доцент Київського національного
університету будівництва і архітектури*

ПІДГОТОВКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ВИДАНЬ НА КАФЕДРІ АРХІТЕКТУРНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Протягом 2008...2010 навчальних років на кафедрі архітектурних конструкцій виконується робота по розробці підручника «Архітектура будівель та споруд», призначеного для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації, які навчаються за напрямом підготовки 6.06.101 «Будівництво».

Підручник «Архітектура будівель та споруд» буде складатися з п'яти книг: книга 1 – «Основи проектування»; книга 2 – «Житлові будинки»; книга 3 – «Громадські будівлі»; книга 4 – «Промислові будівлі»; книга 5 – «Історія архітектури». Робота над підручником виконується викладачами кафедри під загальною редакцією завідувача кафедри професора, доктора технічних наук Плоского В.О. паралельно у двох напрямках: розробляються електронні варіанти підручника та матеріали для видання на паперових носіях.

На сьогоднішній день повністю підготовлений та виданий підручник «Архітектура будівель та споруд. Книга 1. Основи проектування: – К.: Кондор, – 2011 р. – с. 373 / Гетун Г.В», *затверджений Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за напрямом підготовки «Будівництво» (лист №1/11-204 МОН України від 22.01.2010 р.)*. Під загальною редакцією проф. Плоского В.О. розроблена електронна версія цього підручника, яка доступна для загального користування студентами на комп'ютерах в ауд. 419.

Книга 1 – «Основи проектування» складається із двох розділів: «Загальні відомості про будівлі та споруди» і «Основи будівельної фізики».

У розділі «Загальні відомості про будівлі та споруди» наведена сучасна класифікація будівель та інженерних споруд, визначені основні вимоги до їх будівництва і експлуатації та розглянуті нормативно-технічні основи архітектурно-будівельного проектування. Відповідно до наведеної класифікації розглянуті конструктивні рішення сучасних будівель, зібрані та проаналізовані сучасні нормативні положення з питань збору навантажень і впливів на будівлі, правил виконання архітектурно-будівельних креслень та техніко-економічної оцінки проектних рішень.

У розділі «Основи будівельної фізики» розглянуті питання: архітектурної кліматології, кліматичного районування території України, санітарно-гігієнічних вимог до приміщень будівель, теплової ізоляції будівель і теплотехнічних розрахунків огороджувальних конструкцій, будівельної світлотехніки, основ світлотехнічного розрахунку приміщень будівель та інсоляції житла, архітектурно-будівельної акустики та шумозахисту в містах і будівлях.

У додатках підручника у достатньо широкому обсязі наведений довідковий матеріал для проектування будівель на базі діючих в Україні ДБН і ДСТУ, який буде корисним студентам при виконанні курсових і дипломних робіт, а проектувальникам – при розробці проектної документації.

У рамках подальшої роботи над підручником «Архітектура будівель та споруд» у 2009...2010 навчальному році були видані методичні вказівки до виконання курсового проекту для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.060101 «Будівництво» спеціальності 7.092101 «Промислове та цивільне будівництво». В методичних вказівках «ПРОМИСЛОВА БУДІВЛЯ. Одноповерхова виробнича та прибудована багатопверхова адміністративно-побутова будівлі» /уклад: Г.В.Гетун, В.Д.Віроцький, Т.Л.Чирва.—К.: КНУБА, 2010. – 128 с. розглянуті та подані кресленнями об'ємно-планувальні та конструктивні рішення одноповерхових промислових і багатопверхових адміністративно-побутових будівель. Електронний варіант методичних вказівок розроблений під загальною редакцією професора Плоского В.О. доступний для користування студентами в аудиторії 419.

У професійній підготовці інженерів-будівельників навчальний курс «Архітектура будівель та споруд» належить до числа фундаментальних загально-професійних дисциплін. Його вивчення сприяє правильному розумінню закономірностей утворення матеріально-конструктивної основи будівель і споруд. У навчальному курсі вирішуються задачі, пов'язані із розвитком у студентів конструкторського мислення, формуванням архітектурно-конструктивних знань і вмінь, які необхідні як для сучасної професійної діяльності, так і для підвищення загальної компетенції в архітектурно-будівельній галузі.

Метою вивчення дисципліни «Архітектура будівель та споруд» є надання майбутнім інженерам-будівельникам знань про особливості архітектурно-будівельної структури житлових і нежитлових (громадських і промислових) будівель та споруд, у яких поєднується системний зв'язок функціональних, конструктивних і естетичних вимог із технологією виготовлення, будівництва та експлуатації окремих конструкцій.

Мета підручника, над яким працюють викладачі кафедри «Архітектурних конструкцій», допомогти студентам вищих навчальних

закладів вивчити та самостійно закріпити навчальний матеріал із дисципліни «Архітектура будівель та споруд», допомогти дипломникам при розробці архітектурно-будівельної частини дипломних проектів. Підручник може бути корисним також для студентів-архітекторів, інженерів-проектувальників і спеціалістів у галузі будівництва, як довідник, у якому зібрані сучасні нормативні дані, що стосуються проблем проектування та експлуатації будівель і споруд. Світові тенденції розвитку архітектурно-будівельної освіти вимагають суттєвого підвищення кваліфікаційного рівня підготовки студентів архітекторів і будівельників із базових фундаментальних загально-професійних дисциплін.

Г.Н. Ушаков,

*кандидат архітектури, доцент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ СУЧАСНИХ МАЙСТРІВ БІОМОРФІЗМУ

Біоморфізм – це напрям, що відтворює складність природних форм, розвиває ці принципи формоутворення, застосовуючи динамічні поверхні та структури. Ця морфологія є альтернативною гілкою розвитку в архітектурному та дизайнерському проектуванні по відношенню до напрямку, що оперує базовими геометричними тілами, поверхнями, фігурами, регулярними каркасами та масивами упорядкованих елементів. Так само альтернативною виглядають біоморфні об'єкти порівняно з різноманітними підходами, що використовують декоративні елементи (традиційні чи новітні).

Передумовами формування біоморфізму початку ХХІ ст. є: експресіонізм, творчість А. Гауді та Ф. Отто, біонічні об'єкти напряму органічної архітектури, аморфний деконструктивізм, досягнення біоніки, будівельних технологій та засобів комп'ютерного проектування, біонічний підхід в промисловому дизайні.

Біоморфізм, що надзвичайно потужно набирає популярність в світовій архітектурі та дизайні, що показала до речі всесвітня виставка ЕХРО 2010 у Шанхаї, є вже досить різноманітним комплексом методів, прийомів та авторських підходів. На рівні узагальнення можна виділити, наприклад, значну відмінність підходу, що виявляє біоморфні якості поверхонь та підходу, де основою художнього образу та несучої конструкції є біоморфна структура, що є відкритим каркасом складної та виразної форми.

Біоморфні каркаси створюються на основі форм скелетів організмів, рослинних розгалужень, органогенних сіток та решіток на мікроскопічному

рівні. Застосовується й абстраговане формування композицій за загальними природними принципами чи асоціативними образами.

Надзвичайної досконалості у створенні таких біокаркасних композицій досяг Санть'яго Калатрава. Він застосовує складну сукупність груп лінійних елементів, форми яких ритмічно змінюються, утворюючи потужну динаміку. Яскравими прикладами є: музей мистецтв в Мілуокі, США, 2001 р.; споруди комплексу «Місто мистецтв та наук» у Валенсії, Іспанія. Також наведемо такі приклади структурного біоморфізму: будівля Національного олімпійського стадіону в Пекіні, Китай, 2008 р., архітектори Жак Херцог та П'єр де Мерон; Центр моди та дизайну в Парижі, 2008 р., архітектори Домінік Якоб та Брендан Макфарлейн.

Формування композиції на основі біоморфної поверхні на сьогодні застосовується ширше, ніж біоморфна структура. При утворенні композицій на основі біоморфних поверхонь є чимало виразних методичних прийомів, що суттєво розширюють можливості традиційної абстрактної об'ємно-просторової композиції. Є приклади створення складного об'єкту на основі суцільної біоморфної поверхні, що має різноманітну зміну кривизни та не має чітких ребер між елементами. Це обтічна форма, елементи якої максимально інтегровані. Додатковим ускладненням такої композиції є застосування різних матеріалів та колористики окремих ділянок (наприклад, локальне застосування, суперграфічне зображення, локальне інтегроване освітлення). Наступним кроком ускладнення та підвищення виразності є застосування різноманітних отворів в цій суцільній поверхні. Іншим методичним прийомом, що дає більш гострі композиційні ефекти, є утворення безперервних (замкнених) або складних ребер зазвичай змінної криволінійної форми. Ці лінії не є паралельними, однак візуально об'єднуються та підкреслюють загальні напрями динаміки форми.

Надзвичайно виразними прикладами застосування біоморфних поверхонь є роботи Захі Хадід: проект Центру мистецтв в Абу-Дабі, ОАЕ, 2006 р.; проект Середземноморського центру культури Нураге та сучасного мистецтва в Каль'ярі, Італія, 2006 р.; проект Комерційного центру Jesolo Magica, Джезоло, Італія, 2009 р.; проект Комплексу Cairo Expo City, Каїр, Єгипет, 2009.

Також наведемо проект Музею сучасного мистецтва Близького Сходу в Дубаї, ОАЕ, 2008 р., архітектори Бен ван Беркель та Каролін Бос (UNStudio).

В напрямі біоморфізму також активно працюють: В. де Прикс, Х. Рашид (Asymptote), Л. Спайброк (NOX), М. Фуксас, група LAVA, група Magma Architecture, група MVRDV та ін.

Серед головних переваг та особливостей біоморфізму, що лежать в основі потужного розвитку цього напрямку, – особливості сприйняття та усвідомлення

подібних форм як у природі, так і у мистецтві, дизайні й архітектурі. Це сприйняття набуває динаміки навіть з фіксованого ракурсу. Погляд починає зацікавлено блукати складно організованою формою, і образ в уяві формується також динамічний та виразний. Це не фасадна архітектура. Скоріше це – скульптурна архітектура, де форма відкривається безперервно, де зовнішній простір перетікає у внутрішній простір, затаюючи зацікавлений погляд.

Біоморфізм в подальшому розвитку має тенденцію до синтезу з іншими напрямками сучасної архітектури. При цьому найбільш потужним може стати екологічний біоморфізм.

О. Ушакова,
СПбГАСУ – НИИТАГ (Санкт-Петербург)

ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ АРХИТЕКТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РОССИИ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ

1. Учебные заведения в Российской империи, позволяющие получить техническое образование женщинам

Существовавший в государственных высших школах России запрет на прием женщин привел к созданию различных частных и общественных технических учебных заведений, обществ и курсов. В Санкт-Петербурге действовало «Общество для доставления средств высшим женским курсам», во многих городах открылись отделения «Общества содействия женскому сельскохозяйственному образованию». Но архитектурное образование еще долго было недоступным для женщин.

2. Первые женские архитектурные курсы в Российской империи
Женщины в Российской империи начали бороться за право участвовать в архитектурной деятельности еще в конце XIX в. В России, в частности в Петербурге, был создан ряд курсов, ориентированных на получение женщинами архитектурного образования. К примеру, в 1900 г. в Петербурге была образована инициативная группа, которую возглавила П. Н. Ариян. Ее усилиями был создан технико-графический институт для женщин. Примерно в это же время возникли Женские архитектурные курсы В.Ф. Романовой. В 1902 г. были созданы Высшие женские архитектурные курсы Е. Ф. Багаевой и Л. П. Молас. Официально они были учреждены 1 сентября 1906 г. Почетным председателем курсов был Н.К. Рерих. В 1912г. они были переименованы в «Женские курсы высших архитектурных знаний Е. Ф. Багаевой» и получили статус высшего учебного заведения. Новым директором стал академик архитектуры В.А. Щуко, он же был и директором Высших женских

политехнических курсов, где преподавалась и специальность архитектура. На курсах преподавали видные архитекторы: Л. Ильин, Н.Лансере, М. Лялевич, А.Таманян, В. Щуко, художники А.Яковлев, Н. Рерих и другие незаурядные мастера. Программа обучения была рассчитана на 4 года. Лучшие ученицы получали вознаграждение в виде стажировки за границей. Фактически курсы готовили помощников архитекторов. Диплом архитектора был исключительно мужской привилегией. Курсы Е. Ф. Багаевой просуществовали до 1922 г. После революции курсы были преобразованы в Женский архитектурный институт, который впоследствии стал архитектурным факультетом Академии художеств.

3. Женское архитектурное образование в Великом княжестве Финляндском, входившем в состав Российской империи

В Финляндии ситуация с образованием для женщин, в частности с получением архитектурного образования, была более прогрессивной. Именно в Финляндии женщины впервые стали получать архитектурное образование. С 1870 г. финские женщины могли поступить в Университет Гельсингфорса, хотя и по специальному разрешению. После того, как в конце XIX в. в Финляндии были проведены реформы в области обучения архитектуре, интерес к этой профессии стали проявлять женщины. В стране не было собственных традиций, касающихся организации академического образования в области искусств, поэтому женщинам было легче преодолеть гендерный барьер, который в Европе в других странах был достаточно существенным как в изобразительном искусстве, так и в архитектуре. Устав Политехнического института Гельсингфорса позволял принимать дополнительное количество студентов без вступительных экзаменов. Благодаря такому правилу женщины получили право поступать в институт. За время существования Политехнического Института Гельсингфорса (в 1908 г. он был преобразован Гельсингфорский Технологический университет) архитектурную специальность получили четырнадцать женщин. Это стало исключительным явлением не только в России, но и в Европе, где еще в течение многих лет архитектура оставалась для женщин «недоступной областью».

4. Особенности историко-культурной ситуации в Финляндии в конце XIX – начале XX века

В Финляндии приход женщин в архитектуру совпал с периодом становления этого вида деятельности как профессии. Однако, получение образования женщинами не положило конца мужской монополии на государственных должностях в архитектурной деятельности. Введение общественных архитектурных конкурсов в Финляндии в конце XIX в. существенно помогло молодым архитекторам в их карьерном росте. Участие в конкурсах проходило под псевдонимами, что позволяло производить

независимый и объективный отбор представленных работ. Это могло позволить женщинам-архитекторам с успехом участвовать в архитектурных конкурсах. Однако сообщество архитекторов внесло изменения в свои правила с тем, чтобы не допустить в него строителей и женщин.

5. Виви Лённ – первая женщина-архитектор в Российской Империи, имеющая собственную архитектурную практику. Виви Лённ (полное имя – Матильда Оливия Лённ), впервые удалось встать вровень в своей профессиональной деятельности с архитекторами-мужчинами. В 1896 г. она получила диплом архитектора. Виви Лённ начинала в архитектурных мастерских Густава Нюстрёма, Онни Тёрнквиста и Ларса Сонка. Начиная с 1902 года Виви Ленн работала самостоятельно. Творчество Виви Лённ, ее убедительные победы в архитектурных конкурсах доказали безусловную способность женщин успешно работать в сфере архитектуры.

6. Женщины -архитекторы в конце XX – начале XX века в Российской империи- одни из первых в Европе смогли выйти на профессиональную арену.

Женщины начала XX в. были первыми, проложившими путь женщинам к сложной профессии архитектора. «Женский взгляд» на проблемы зодчества всегда отличался социальной направленностью и практицизмом. К середине XX в. женщины пришли в архитектуру, сначала как исполнители, а затем и как авторы архитектурных проектов.

О.В. Федченко,
*аспірант Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ЗАСТОСУВАННЯ ПАРТИСИПАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ПРОЕКТУВАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Архітектурна освіта має величезну історію розвитку. Оскільки відомі архітектори творили ще багато століть до нашої ери, і їх творіннями й досі можна милуватися. Навички і досвід архітектор передавав своїм учням, а ті – своїм. Пізніше створювались школи і академії, де студенти освоювали різні науки. Впродовж багатьох років навчальні методики змінювались і вдосконалювались. Сучасна архітектурна освіта в Україні складається з 6-річного навчального плану денної форми навчання, двох освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр» та «Магістр». Основу навчального процесу на архітектурному факультеті складає дисципліна «Архітектурне проектування», що разом з іншими спеціалізованими та загальноосвітніми

дисциплінами формує знання та навички майбутнього фахівця-архітектора. Методика навчання полягає в наступних етапах:

- видача завдання на проектування;
- самостійне опрацювання в бібліотеці супутнього нормативного матеріалу, аналіз існуючого проектного досвіду;
- проектні пошуки з корегуваннями та уточненнями викладачів;
- оформлення презентаційного матеріалу.

Досить вдале поєднання самостійної та сумісної з викладачем роботи, наукової та практичної діяльності мають позитивні результати. Під час створення об'єкту студент поєднує творчий процес з логікою просторової організації, створює функціонально-планувальну структуру, обирає конструктивну систему відповідно до застосованої технології, тощо. Однак є й недоліки, виконана робота залишається суто теоретичною, окрім «реальної» прив'язки до місцевості. Майбутній архітектор не залучається до вивчення сучасних потреб проживаючих, недоліків існуючих об'єктів, немає досвіду спілкування з майбутніми споживачами спроектованих споруд, тощо.

Залучення майбутнього споживача до процесу проектування (партисипація) – один із методів проектування, що був розповсюджений в 70-і роки минулого століття закордоном серед відомих архітекторів. Він і зараз застосовуються в навчальному процесі в вищих учбових закладах США та Європи. При проектуванні житлових будинків, громадських об'єктів, ландшафту території студенти залучаються до громадського опитування, анкетування жителів, зустрічей з провідними фахівцями супутніх спеціальностей. Особливо доречним є застосування партисипаційних методів при проектуванні житла – як індивідуального, так і багатоквартирного. При проектуванні індивідуального житла відбувається постійна співпраця архітектора і «замовника», що дає результат, який є компромісом знань і навичок архітектора та побажань майбутнього «користувача» архітектурного об'єкту. При проектуванні багатоквартирного житла, архітектор, що знає побажання жителів щодо планування квартири, проектні недоліки, з якими постійно стикаються мешканці будинків, має можливість запропонувати більш ефективні та оптимальні планувальні рішення, що будуть задовольняти сучасним вимогам споживачів.

Умовно партисипаційний процес можна розділити на два етапи: залучення мешканців до процесу проектування, з метою виявлення основних побажань, та корегування існуючих проектних недоліків, та громадське обговорення проектних пропозицій з метою вдосконалення проекту.

Основні способи включення до навчального процесу партисипаційних методів:

- залучення до учбового процесу окрім педагогів-архітекторів жителів, експертів-практиків, різного роду дослідників і т.п.

- набуття навичок організації соціального дослідження, анкетування, застосування окремих способів аналізу потреб різних груп користувачів, а також техніки спілкування з непрофесіоналами;

- організація (або імітація) публічних представлень проектів, громадських обговорень.

Включення партисипаційних методів в практику архітектурного проектування є необхідним для вдосконалення навчального процесу архітекторів, що дасть змогу збільшити «практичну» частину архітектурного проектування та допоможе оволодіти навиками співпраці з іншими фахівцями та майбутніми «замовниками».

И.С. Чередина,

кандидат архитектуры, профессор Московского архитектурного института (Государственной академии)

МАСТЕРА СОВЕТСКОЙ АРХИТЕКТУРЫ И УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС. К ИСТОРИИ ВОПРОСА

По творчеству С.Е. Чернышева, одного из признанных мастеров советской архитектуры, можно изучать историю отечественного зодчества конца XIX – середины XX веков, так как он был активным участником всех основных событий архитектурной жизни. Чернышев всегда обладал реалистичным подходом к архитектурным, утилитарным и социальным задачам. Его проекты отличала рациональность, точное соответствие заданию, умение придать решению образную выразительность, отличавшуюся гармоничной целостностью и художественной законченностью. Именно такие зодчие, как С.Е. Чернышев, могли дать молодому поколению архитекторов настоящие уроки мастерства. В своей автобиографии С. Чернышев написал: «Одновременно с практической работой по проектированию и строительству вел педагогическую и научно-исследовательскую работу, состоя с 1918 г. профессором Московского архитектурного института». Ключевыми словами в этой фразе для нас являются слова: «одновременно с практической работой по проектированию и строительству...» именно в этой фразе был заключен смысл и направленность преподавания. Мастера учили студентов, проектируя реальные объекты, участвуя в конкурсах. Во ВХУТЕМАСе система обучения была полностью ориентирована на практику. Этой же линии всегда придерживались и в МАРХИ. Выдаваемые студентам задания часто совпадали с теми проблемами, которые в это время

решали их педагоги-практики. В 1920-е годы мастер проектировал и строил жилье для рабочих, возводил промышленные объекты – первые советские электростанции, проектировал рабочие поселки и руководил бригадой, готовившей реконструкцию Хамовнического района Москвы по плану «Новая Москва». 1930-е годы ознаменовались крупными градостроительными работами на Урале (Магнитогорск) и, конечно же, в Москве. В это время С.Чернышев участвовал в разработке, а потом в воплощении генерального плана реконструкции Москвы 1935 года. Естественно, что возможность учиться у такого педагога, как С. Чернышев, ценилась очень высоко.

В момент закладки фундамента архитектурного образования в советской России мастера старшего поколения, представители академического направления, были носителями глубокой профессиональной культуры и педагогических приемов старой школы и тем необходимым связующим звеном, которое должно было обеспечить преемственность в подготовке архитекторов для нужд нового общества. В нелегкий период смены стилистической направленности в советской архитектуре, когда многие молодые зодчие вынуждены были переучиваться, чтобы соответствовать требованиям времени, архитекторы старой школы, вновь выступили как опора профессии, предлагая свои пути освоения классики.

В этом плане особенности творческого метода С. Чернышева как нельзя лучше отвечали требованиям времени. В представлении зодчего классическое искусство, которое он так хорошо знал, понимал и чувствовал, не должно было быть источником для простого копирования и пассивного изучения. Для С.Чернышева главным было проникновение в суть классики, постижение основных ее закономерностей, принципов построения и восприятия архитектурных сооружений, соответствие плана, фасада и общей целесообразности проектируемого объекта.

В.Г. Чернявський,
*кандидат архітектури, докторант, професор факультету
архітектури та дизайну Національного авіаційного університету*

**АВТОРСЬКА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ”
ДЛЯ АРХІТЕКТОРІВ І ДИЗАЙНЕРІВ**

Синтез мистецтв – органічне з'єднання різних видів мистецтв в художнє ціле, яке естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини. Поняття "Синтез мистецтв" має на увазі створення якісно нового

художнього явища, що не зводиться до простої суми складових його компонентів. Їх образна і композиційна єдність, загальна участь в художній організації простору і часу, узгодженість масштабів, пропорцій, ритму сприяють розвитку художньої ідеї, надають на людину багатобічну емоційну дію. У історії мистецтва відомі всілякі форми синтезу. Архітектура і монументальне мистецтво постійно тяжіють до архітектурно-художнього синтезу, в якому живопис і скульптура, виконуючи і власні завдання, сприяють розкриттю архітектурного образу.

Курс «Синтез мистецтв» є одним із складових комплексу фахової підготовки студентів архітекторів і дизайнерів. Місце навчальної дисципліни в системі професійних знань визначається вмінням розробляти проект архітектурного середовища з використанням виробів та творів мистецтва.

Метою навчання є оволодіння студентами засобами взаємодії різних видів мистецтв та їх зв'язку з архітектурним середовищем. Вміння аналізувати сучасні концепції формування архітектурного середовища, різні види мистецтва, поняття, техніки та технології окремих виробів та творів, їх розміщення та сприйняття в структурі простору.

В основу курсу послідовно закладені теми теоретичних і практичних положень, що розкривають основні закономірності процесу синтезу мистецтв. Практична частина курсу надає змогу побачити спільні риси методології проектної діяльності на основі отриманих знань із спеціальних та додаткових дисциплін. В практичній частині курсу методично задаються основні підходи та етапи процесу проектної роботи.

Вивчення даного курсу вимагає від студентів творчого підходу, орієнтує на самостійний пошук ідей та основі оригінальних стратегій щодо виконання поставлених конкретних практичних завдань, вимагає від них опрацювання додаткової інформації та літератури.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з трьох навчальних модулів.

У результаті засвоєння матеріалу та виконання практичних завдань навчального модуля № 1 „Синтез мистецтв в житловому інтер'єрі” студент повинен знати, що поліпшення якості житла пов'язане з підвищенням його комфорту. Для підвищення рівня естетичної організації житла та надання йому особистих індивідуальних рис значна роль приділяється синтезу мистецтв при формуванні об'ємно-просторової структури інтер'єрів.

У результаті засвоєння матеріалу та виконання практичних завдань навчального модуля № 2 „Комплексне формування інтер'єру громадських будівель” студент повинен знати про необхідність створення виділеного простору, оптимального штучного клімату, світлового і акустичного комфорту,

і, нарешті, створення інтер'єру позитивно впливає на емоційну сферу людини. Внутрішній простір, ізольований від зовнішнього, – це головне, заради чого створюється будівля, і тому саме простір – його розміри і принцип побудови – є найбільш важливою і відповідальною ланкою при формуванні інтер'єру громадських будівель, що, в свою чергу, визначає місце і роль творів мистецтва.

У результаті засвоєння матеріалу та виконання практичних завдань навчального модуля № 3 „Скульптура в міському середовищі” студент повинен знати, що взаємодія архітектури і скульптури складає одну з важливих проблем історії мистецтва. Особлива гострота і актуальність проблеми взаємозв'язку архітектури і скульптури в мистецтві викликана і тим, що вона торкнулася не лише конкретно-пластичного вираження синтезу мистецтв, але і основних сторін процесу формування архітектури.

В основу авторської методики викладання курсу покладено великий досвід автора по комплексному формуванню інтер'єрів з використанням виробів і творів мистецтва. При виконанні практичних робіт студенту необхідно створити концепцію використання художньо-образних засобів мистецтва, виконати ескізний проект комплексного художнього формування внутрішнього або зовнішнього середовища, розробити власний авторський ескіз запропонованих виробів і творів мистецтва. Як показала практика викладання при виконанні особистих авторських ескізів робіт студент краще вирішує складні питання форми, кольору, масштабу, архітектоніки у просторі, ніж коли виконує просто прив'язку запозичених художніх робіт.

Для виконання практичних робіт модулів при виборі одного з видів мистецтв наголос робиться на декоративному мистецтві України.

Отже, даний курс розглядається як один з ключових у формуванні професійної підготовки студентів старших курсів архітектурно-дизайнерських дисциплін. Студенти отримують систематизовану інформацію, яка є фундаментом їх подальшого професійного росту в області використання синтезу мистецтв при формування архітектурного середовища.

Н.М. Шебек,
*Кандидат архітектури, доцент Київського національного
університету будівництва і архітектури*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В КНУБА

За умов відсутності в Україні єдиної концепції освіти дизайнерів архітектурного середовища кожний з вищих навчальних закладів, що опікується проблемами фахової підготовки спеціалістів у сфері середовищного проектування, вимушений розробляти і відстоювати власні навчально-методичні і творчі принципи. На цьому ґрунті виникають сприятливі умови та відкриваються широкі перспективи для створення самобутніх авторських шкіл. П'ятнадцятирічний досвід успішної наукової, творчої та освітянської діяльності у сфері середовищного проектування дозволяє стверджувати, що на кафедрі дизайну архітектурного середовища Київського національного університету будівництва і архітектури закладено міцний фундамент авторської школи з великим майбутнім.

Специфіка підготовки фахівця у сфері дизайну архітектурного середовища полягає у набутті ним здатності до середовищного бачення об'єкта і предмета художньо-проектної творчості; проектувальника і споживача штучного довкілля; ідеології і методики професійної діяльності. Межі об'єкта діяльності фахівця у сфері дизайну архітектурного середовища не можуть бути окреслені як «границя оточуючого тіла» за Аристотелем. Тобто об'єкт професійної діяльності у сфері дизайну архітектурного середовища не можна визначити як щось відмінне від того, чим займаються проектувальники поселень, будівель і споруд, розробники ландшафтів та інтер'єрів. Разом з тим, не коректно називати об'єктом дизайну архітектурного середовища всю сукупність матеріально-просторових форм, над якими працюють спеціалісти у різних сферах художнього проектування елементів довкілля.

Неможливо скласти повний і остаточний перелік матеріально-просторових форм, розробку яких виконує архітектор-дизайнер, (більш доцільним є створення типології середовищних об'єктів). Разом з тим, можна охарактеризувати загальні риси будь-якого окремого об'єкта дизайну архітектурного середовища. Це має бути унікальне утворення, безпосередньо пов'язане з конкретним місцем у просторі і часі завдяки специфічній організації людської діяльності та цілеспрямованому втіленню світоглядних уявлень його мешканців. Воно повинно мати концентрову будову, тобто кожний локальний фрагмент середовища у процесі проектування потрібно розглядати як центр

багат шарової структури, оточений середовищними утвореннями вищих рівнів організації. Жодне проектне рішення у середовищному проектуванні не приймається як остаточне, – реалізована проектна пропозиція має органічно включитися в процес постійної трансформації довкілля у відповідності до законів гармонічного розвитку.

Середовищне бачення предмету художньо-проектної творчості архітектора дизайнера проявляється у доповненні його базової підготовки з архітектурного і містобудівного проектування та художнього конструювання знаннями основ культурології, середовищної психології, середовищної екології та інших галузей науки, що досліджують довкілля.

Середовищне бачення проектувальника і споживача архітектурного середовища стимулює авторський і адресний спосіб професійної діяльності. Архітектор отримує можливість втілити у проектному рішенні власну авторську концепцію трансформації оточення і не лишитися безіменним. Разом з тим, він несе особисту відповідальність за усі наслідки реалізації проектної пропозиції. Потенційний споживач проектованого середовища розглядається в усій повноті індивідуальних рис та суспільних проявів. Кожний середовищний об'єкт розробляється з урахуванням типологічних властивостей осіб, що будуть з ним взаємодіяти.

Поняття «дизайн» трактується не лише як проектування, але й як прогнозування, передбачення майбутніх станів оточення. Отже майбутній фахівець у сфері дизайну архітектурного середовища повинен вміти поєднувати елементи методик містобудівного прогнозування, архітектурного проектування та дизайн-програмування. У своїй діяльності він має керуватися принципами гуманізації, гармонізації та доцільної організації людського оточення на засадах комплексного, системного, середовищного та інноваційного підходів до проектування.

Організація учбового процесу неможлива без відповідної філософської та методологічної бази. Тому колектив кафедри наполегливо працює над осмисленням таких базових понять як «архітектурне середовище», «дизайн архітектурного середовища», «фахівець у сфері дизайну архітектурного середовища». На основі результатів проведених наукових досліджень сформовано досить чіткий образ майбутнього професіонала середовищного проектування, розроблена стратегія його фахової підготовки, складено пакет навчальних програм з архітектурного проектування, дисциплін профілізації та спеціалізації, видано підручник та кілька навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів.

Г.В. Шевцова,
*кандидат архітектури, доцент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

АВТОРСЬКА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ЯПОНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ І МИСТЕЦТВА

Методика заснована на особистому досвіді викладача, що чотири роки працював в Японії на дослідженнях дерев'яної архітектури та особисто володіє декількома японськими живописними техніками та каліграфією. Основою викладання стали наступні засади:

а) логічний хронологічний принцип викладання матеріалу, що поетапно розглядає архітектуру і мистецтво Японії в їх взаємозв'язку. Картина доповнюється інформацією про культуру, історію і релігію Японії, на тлі яких, власне, і розвивалося мистецтво та архітектура. Значну увагу надано аспектам іноземних запозичень в культурі Японії та феномену їх швидкого «перелаштування» згідно з місцевими умовами;

б) до лекції залучено значну кількість авторського ілюстративного матеріалу (фото, креслення та ін.), що унаочнює сприйняття інформації;

в) викладання включає також метод «практичного запам'ятовування» – лекції доповнюються практикумами з японського тушового живопису і каліграфії, що формує в студентів глибинне розуміння основних принципів японського мистецтва та світосприйняття, допомагає кращому запам'ятовуванню матеріалу та пробуджує в студентів особистий інтерес до японської архітектури і мистецтва.

Наукове видання

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА

МАЙСТРИ АРХІТЕКТУРИ: МЕТОД І СТИЛЬ

МАТЕРІАЛИ ІІІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Комп'ютерне верстання Г.Н. Ушакова

Підписано до друку Формат 60x84 1/16

Ум. друк. арк. . Облік.-вид. арк.

Тираж 50 прим. Вид. № . Зам. №

КНУБА, Повітрофлотський проспект, 31, Київ, 03680

E-mail: red-isdat@knuba.edu.ua

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Київського національного університету будівництва і архітектури

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 808 від 13.02.2002 р.